



Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
ELEANOR SHARPSTON
prezentate la 30 mai 2013¹

Cauza C-58/12 P

**Groupe Gascogne SA
împotriva**

Comisiei Europene

„Recurs — Concurență — Înțelegere — Piața sacilor industriali din plastic — Amenzi —
Încălcarea dreptului fundamental de a fi ascultat într-un termen rezonabil de către Tribunal”

Prefață

1. La 16 noiembrie 2011, Tribunalul a pronunțat trei hotărâri distincte², în care a respins acțiunile separate prin care se solicita anularea Deciziei Comisiei în Cazul COMP/38354 – Saci industriali³. În acea decizie, Comisia a constatat o încălcare gravă, de lungă durată, a articolului 81 CE de la acel moment (în prezent articolul 101 TFUE) și a aplicat amenzi ridicate unui număr de filiale și societăților-mamă respective ale acestora. Acesta este unul dintre recursurile declarate împotriva acelor hotărâri ale Tribunalului⁴.

2. În afară de faptul că ridică noi probleme de dreptul concurenței, aceste recursuri critică Tribunalul pentru motivul că a încălcat articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale (denumită în continuare „Carta”)⁵ întrucât nu s-a pronunțat într-un termen rezonabil. Din acest motiv, îi revine în mod evident Curții sarcina de a încerca să soluționeze recursurile cu celeritate. Pentru a răspunde acestei necesități, dar și pentru a acorda timpul necesar pentru traducere, am repartizat în trei concluzii aspectele la care dorim să ne referim.

3. Vom expune, la punctele 6-34 din Concluziile pe care le vom prezenta în cauza Gascogne Sack Deutschland⁶, principalele dispoziții legislative, apoi o descriere a înțelegerii, precum și procedura care a condus la decizia Comisiei și amenzile aplicate. Întrucât fiecare recurs ridică puncte ușor diferite în ceea ce privește circumstanțele în care societățile-mamă răspund sau nu răspund pentru acțiunile filialelor pe care le dețin în întregime, acest aspect este discutat în toate cele trei concluzii. În ceea ce privește susținerea că Tribunalul nu s-a pronunțat într-un termen rezonabil (în special criteriile care

1 — Limba originală: engleza.

2 — Hotărârile din 16 noiembrie 2011, Kendrion/Comisia, T-54/06, Groupe Gascogne/Comisia, T-72/06, și Sachsa Verpackung GmbH/Comisia, T-79/06. Un rezumat al acestor trei hotărâri a fost publicat în limba engleză. Versiunea integrală în limba franceză este disponibilă pentru toate cele trei cauze pe site-ul Curții. Pentru cauza Kendrion, este disponibilă versiunea integrală în limba olandeză.

3 — Decizia C(2005) 4634 final a Comisiei din 30 noiembrie 2005 privind o procedură în temeiul articolului 81 din Tratatul CE (Cauza COMP/38354 – Saci industriali) (denumită în continuare „decizia”). Un rezumat al acesteia a fost publicat în JO 2007, L 282, p. 41.

4 — Cauza C-40/12 P, Gascogne Sack Deutschland/Comisia, cauza C-50/12 P, Kendrion/Comisia, și cauza C-58/12 P, Groupe Gascogne/Comisia (prezenta cauză). Pentru tabloul complet al acțiunilor împotriva deciziei introduse la Tribunal și al recursurilor subsecvente în fața Curții, a se vedea punctul 102 de mai jos.

5 — JO 2010, C 83, p. 2.

6 — Citată la nota de subsol 4.

permit să se stabilească dacă a existat o întârziere excesivă și eventualele măsuri corective în acest caz), analiza noastră este cuprinsă în concluziile de față, la punctele 70-150. Examinarea argumentelor detaliate invocate de fiecare recurent în legătură cu (de exemplu) caracterul adecvat al raționamentului din hotărârile Tribunalului va fi realizată, bineînțeles, în concluziile aferente fiecărui recurs⁷.

Introducere

4. În recursul său, Groupe Gascogne contestă interpretarea dată de Tribunal în privința a două noțiuni din dreptul concurenței: noțiunea de întreprindere și principiul potrivit căruia răspunderea pentru o **încălcare** săvârșită de o filială deținută în întregime trebuie să fie imputată societății-mamă a acesteia. Groupe Gascogne susține că, în cazul în care se aplică o amendă pentru o astfel de încălcare în temeiul răspunderii solidară, limita superioară (denumită în continuare „plafonul de 10 %”) a acestei amenzi ar trebui să fie calculată, potrivit articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003⁸, prin luarea în considerare a cifrei de afaceri cumulate a filialei și a societății sale mamă, iar nu prin luarea în considerare a cifrei de afaceri mondiale a întreprinderilor care alcătuiesc grupul⁹.

Cadrul juridic

Directiva privind conturile consolidate

5. Unul dintre obiectivele Directivei privind conturile consolidate¹⁰ este acela de a coordona reglementarea națională privind conturile anuale ale anumitor forme de societăți, în special grupurile de societăți care includ o întreprindere¹¹. Un alt obiectiv al acestei directive este acela de a asigura că informația financiară privind astfel de întreprinderi se află la dispoziția acționarilor și a terților¹². Întreprinderile supuse obligației de a întocmi conturi consolidate sunt definite la articolul 1 alineatele (1) și (2). Acestea includ orice întreprindere-mamă care:

- „(a) deține majoritatea drepturilor de vot ale acționarilor sau asociaților într-o altă întreprindere [...] sau
- (b) are dreptul să numească sau să revoce majoritatea membrilor organului administrativ, de conducere sau de supraveghere al unei întreprinderi [...] și, în același timp, este acționar sau asociat al acestei întreprinderi sau
- (c) are dreptul de a exercita o influență dominantă asupra unei întreprinderi [...] al cărei acționar sau asociat este [...]”

7 — Concluziile în toate cele trei cauze sunt prezentate la 30 mai 2013.

8 — Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167). Regulamentul nr. 17 a fost abrogat în temeiul articolului 43 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003. Comisia a citat ambele regulamente, în partea a șasea din decizie, ca temei legal pentru amenzi aplicate. Prevederile relevante ale Regulamentului nr. 17 sunt articolul 15 alineatul (2) și articolul 17. Acestea sunt reproduse la articolul 23 alineatele (2) și (3) și la articolul 31 din Regulamentul nr. 1/2003. În prezentele concluzii ne vom referi la dispozițiile Regulamentului nr. 1/2003, care trebuie interpretate ca referindu-se de asemenea la articolul 15 alineatul (2) și la articolul 17 din Regulamentul nr. 17, întrucât conținutul lor nu a fost modificat cu privire la aspectele pertinente pentru întrebările ridicate în acest recurs.

9 — Hotărârea din 17 iunie 2010, Lafarge/Comisia, C-413/08 P, Rep., p. I-5361, punctul 102. Liniile directoare ale Comisiei privind metoda de stabilire a amenzilor aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și al articolului 65 alineatul (5) din Tratatul CECO (JO 1998, C 9, p. 3, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 69) menționează de asemenea cifra de afaceri mondială atunci când se referă la plafonul de 10 % de la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003. Vom utiliza, prin urmare, în prezentele concluzii expresia „cifra de afaceri mondială” atunci când ne referim la cifra de afaceri a întregului grup.

10 — A șaptea Directivă 83/349/CEE a Consiliului din 13 iunie 1983 în temeiul articolului 54 alineatul (3) litera (g) din tratat, privind conturile consolidate (JO L 193, p. 1, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 58).

11 — A se vedea primul considerent al Directivei privind conturile consolidate.

12 — A se vedea al treilea considerent al Directivei privind conturile consolidate.

6. Articolul 16 din Directiva privind conturile consolidate prevede printre altele:

„(1) Conturile consolidate cuprind bilanțul consolidat, contul consolidat de profit și pierderi și anexa la situația financiară

[...]

(3) Conturile consolidate oferă o imagine fidelă a activelor și pasivelor, a situației financiare și a rezultatelor grupurilor de întreprinderi incluse în consolidare.”

Rezumatul hotărârii recurate

7. În fața primei instanțe, Groupe Gascogne¹³ a solicitat Tribunalului:

- anularea deciziei în măsura în care îi este adresată și îi aplică o amendă;
- reformarea deciziei în măsura în care aplică filialei sale Gascogne Sack Deutschland (denumită în continuare „GSD”) o amendă mai mare de 10 % din cifra de afaceri a GSD, cu încălcarea articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17;
- în subsidiar, anularea articolului 2 litera (i) din decizie;
- cu titlu mai subsidiar, modificarea articolului 2 litera (i) din decizie și reducerea cuantumului amenzii aplicate în solidar Groupe Gascogne și GSD;
- obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

8. Groupe Gascogne invocă trei motive în susținerea cererii sale de anulare a deciziei. În primul rând, Groupe Gascogne afirmă că Comisia a încălcat articolul 101 TFUE imputându-i în mod eronat răspunderea solidară pentru încălcarea săvârșită de GSD. În al doilea rând, Groupe Gascogne susține că Comisia a săvârșit o eroare de drept în decizie, întrucât a interpretat în mod incorect termenul „întreprindere” de la articolul 81 CE; ca urmare, Comisia a încălcat articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 aplicând Groupe Gascogne o amendă care a fost calculată pe baza cifrei de afaceri mondiale a Groupe Gascogne, iar nu pe baza cifrei de afaceri cumulate a Groupe Gascogne (probabil luând în considerare cifra de afaceri a societății holding, Groupe Gascogne, dar nu și pe cea a filialelor sale) și GSD. În al treilea rând, Groupe Gascogne afirmă că amenda aplicată în solidar în privința sa și a GSD încalcă principiul proporționalității în măsura în care Comisia nu s-a asigurat că exista o legătură rezonabilă între sancțiunea aplicată și cifra de afaceri realizată pe piața sacilor din plastic.

9. La ședința în fața primei instanțe, Groupe Gascogne a invocat trei elemente care ar reprezenta o încălcare a drepturilor sale fundamentale garantate prin Cartă. În primul rând, a invocat încălcarea dreptului său la apărare și a prezumției de nevinovăție garantate prin articolul 48 din Cartă. În al doilea rând, a susținut că motivarea deciziei era incorectă și, prin urmare, împiedica controlul legalității sale. În al treilea rând, a solicitat Tribunalului, în temeiul articolelor 47 și 49 din Cartă, să își exercite competența de fond și să îi aplice o sancțiune proporțională.

10. La punctul 31 din hotărârea recurată, Tribunalul a hotărât că primul punct, privind încălcarea dreptului la apărare al Groupe Gascogne și a prezumției de nevinovăție, conținea elemente noi și era, prin urmare, inadmisibil.

13 — Cauza T-72/06, Groupe Gascogne, citată la nota de subsol 2 (denumită în continuare „hotărârea recurată”).

11. Tribunalul a respins toate cele trei motive și, în consecință, a respins acțiunea în totalitate.

Motivele recursului

12. Groupe Gascogne invocă patru motive în susținerea recursului său.

13. În primul rând, Groupe Gascogne afirmă că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin refuzul de a examina impactul schimbărilor intervenite în ordinea juridică a UE ca urmare a intrării în vigoare, la 1 decembrie 2009, a articolului 6 alineatul (1) TUE, în special în ceea ce privește articolul 48 din Cartă.

14. În al doilea rând, Groupe Gascogne afirmă că Tribunalul a încălcat articolul 101 TFUE și articolul 48 din Cartă (i) întrucât a atribuit în mod incorect Groupe Gascogne răspunderea solidară pentru încălcarea săvârșită de GSD de la 1 ianuarie 1994 la 26 iunie 2002 numai pentru motivul că GSD era o filială deținută în întregime a Groupe Gascogne și (ii) întrucât a confirmat decizia în măsura în care aceasta reține răspunderea solidară a Groupe Gascogne pentru plata, în cuantum de 9,9 milioane de euro, a amenzii aplicate GSD.

15. În al treilea rând, în subsidiar, Groupe Gascogne susține că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept întrucât a interpretat în mod eronat noțiunea de întreprindere, determinând, prin urmare, plafonul de 10 % pentru amenda aplicată cu luarea în considerare a cifrei de afaceri mondiale a Groupe Gascogne, iar nu a cifrei de afaceri cumulate a GSD și a societății sale mamă.

16. În al patrulea rând, Groupe Gascogne afirmă, tot cu titlu subsidiar, că Tribunalul a încălcat articolul 47 din Cartă întrucât nu s-a pronunțat într-un termen rezonabil.

Primul și cel de al doilea motiv de recurs – încălcarea drepturilor fundamentale și incompatibilitatea prezumției influenței decisive – articolul 48 din Cartă

17. Prin intermediul primului motiv de recurs invocat, Groupe Gascogne afirmă că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin declararea drept inadmisibil a argumentului invocat în ședință în legătură cu schimbarea statutului Cartei după intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona. Prin intermediul celui de al doilea motiv de apel, Groupe Gascogne afirmă că prezumția unei influențe decisive¹⁴ în temeiul căreia încălcarea săvârșită de GSD i-a fost imputată este incompatibilă cu dreptul său fundamental la un proces echitabil, întrucât în practică această prezumție operează ca o prezumție de vinovăție.

18. Vom examina primul și al doilea motiv de recurs împreună, întrucât ambele ridică probleme privind drepturile fundamentale.

14 — Potrivit unei jurisprudențe constante, comportamentul unei filiale poate fi imputat societății-mamă în special atunci când filiala nu își poate stabili în mod independent politica comercială. În aceste împrejurări, societatea-mamă și filiala sa constituie o întreprindere unică în sensul articolului 101 TFUE. Comisia poate adresa o decizie prin care aplică amenzi societății-mamă fără a trebui să demonstreze că aceasta este implicată personal în încălcare. În cazul în care o societate-mamă deține 100 % din capital, se prezumă că poate exercita o influență decisivă asupra filialei sale și există o prezumție relativă că aceasta exercită efectiv o astfel de influență (denumită în continuare „prezumția privind influența decisivă”). A se vedea Hotărârea din 19 iulie 2012, Alliance One International și Standard Commercial Tobacco/Comisia, C-628/10 P și C-14/11 P, punctele 42-46 și jurisprudența citată (denumită în continuare „Hotărârea Alliance One”).

Rezumatul argumentației

Recursul formulat de Groupe Gascogne

19. Prin intermediul primului motiv de recurs, Groupe Gascogne critică faptul că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept întrucât a refuzat să examineze impactul schimbării statutului Cartei după intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona. Mai mult, chiar dacă Tribunalul a considerat în mod întemeiat că dreptul la apărare și prezumția de nevinovăție erau garantate potrivit dreptului UE anterior datei de 1 decembrie 2009 în temeiul principiilor generale de drept, aceste principii nu au aceeași valoare legală ca tratatele. Prin urmare, schimbarea statutului Cartei ar însemna că drepturile garantate trebuie să fie aplicate pe viitor cu o rigoare sporită de către instanțele UE.

20. În legătură cu cel de al doilea motiv de recurs, Groupe Gascogne afirmă că articolul 48 din Cartă trebuie să fie interpretat în lumina articolului 6 din Convenția europeană a drepturilor omului (denumită în continuare „CEDO”). Atunci când interpretează articolul 48 din Cartă, Curtea ar trebui să ia în considerare de asemenea constituțiile și tradițiile juridice ale statelor membre. Aplicarea prezumției influenței decisive operează ca o prezumție de vinovăție în practică și, în consecință, ar trebui să fie interzisă.

21. În plus, hotărârea Tribunalului nu ar conține motivarea faptului că Groupe Gascogne a exercitat efectiv o influență decisivă asupra filialei sale, GSD. Groupe Gascogne nu deținea controlul asupra activităților desfășurate de GSD pe piața sacilor din plastic. În consecință, Tribunalul a săvârșit o eroare prin imputarea practicilor GSD în sarcina Groupe Gascogne.

Răspunsul Comisiei

22. Comisia consideră că primul motiv de recurs este vădit nefondat.

23. Groupe Gascogne nu a făcut nicio declarație expresă privind o încălcare a prezumției de nevinovăție sau a dreptului la apărare în cursul procedurii scrise. Mai mult, Tribunalul nu a refuzat să examineze impactul schimbării statutului Cartei. Acesta a concluzionat pur și simplu că respectiva schimbare nu a afectat situația juridică, întrucât prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare făceau deja parte din ordinea juridică a UE. Argumentul potrivit căruia principiile generale de drept nu au aceeași valoare juridică precum tratatul este inoperant.

24. Comisia consideră că al doilea motiv de recurs al Groupe Gascogne este în principiu inadmisibil, cel puțin inoperant și, în orice caz, nefondat.

25. Cel de al doilea motiv de recurs este inadmisibil întrucât se referă la aspecte care nu au fost invocate în fața Tribunalului. Observațiile scrise ale Groupe Gascogne prezentate în primă instanță nu conțineau nicio referire la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea de la Strasbourg”) cu privire la articolul 6 din CEDO sau la jurisprudența Consiliului Constituțional francez (Consiliul Constituțional). Poziția Groupe Gascogne se bazează pe o interpretare incorectă a jurisprudenței privind imputarea în sarcina societății-mamă a răspunderii pentru o încălcare săvârșită de o filială. Comisia se referă la Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauza Alliance One¹⁵.

15 — Citată la nota de subsol 14.

26. Comisia consideră că al doilea motiv de recurs este inoperant întrucât ea nu s-a bazat exclusiv pe prezumția influenței decisive pentru a constata răspunderea Groupe Gascogne în solidar cu GSD. Tribunalul a examinat în profunzime elementele suplimentare furnizate de Comisie care demonstau că Groupe Gascogne exercitase efectiv o influență decisivă asupra comportamentului GSD.

27. Rezultă din hotărârea Curții pronunțată în cauza Elf Aquitaine¹⁶ că prezumția influenței decisive este compatibilă cu prezumția de nevinovăție garantată la articolul 48 din Cartă. Prin urmare, al doilea motiv de recurs este nefondat.

Analiză

Drepturile fundamentale – admisibilitate în primă instanță

28. Din articolul 44 alineatul (1) litera (c) coroborat cu articolul 48 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Tribunalului rezultă că critica formulată de Groupe Gascogne cu privire la articolul 48 din Cartă interpretat în lumina articolului 6 din CEDO ar putea fi admisibilă numai dacă s-ar baza pe elemente de fapt sau de drept apărute în cursul procedurii.

29. Rezultă în mod clar din cererea de redeschidere a procedurii scrise, formulată de Groupe Gascogne prin scrisoarea din 20 octombrie 2010 pentru motivul apariției în cursul procedurii a unui nou element de drept, că consilierii săi juridici au considerat că motivul întemeiat pe drepturile fundamentale prezenta aspecte noi care nu fuseseră incluse în cererea inițială.

30. Constatarea Tribunalului de la punctul 27 din hotărârea recurată arată că critica invocată de Groupe Gascogne privind articolul 48 din Cartă nu făcea parte din cererea inițială de anulare. Tribunalul a declarat:

„În ceea ce privește criticile reclamantului întemeiate pe încălcarea principiului prezumției de nevinovăție și a dreptului la apărare, garantate de articolul 48 din Cartă, acestea se adaugă argumentelor dezvoltate în cadrul motivelor invocate în cererea introductivă și nu prezintă o legătură suficient de strânsă cu argumentele invocate inițial pentru a se considera că fac parte din evoluția normală a dezbaterii în cadrul unei proceduri contencioase. Prin urmare, aceste critici trebuie să fie considerate critici noi.”¹⁷

31. Mai mult, conținutul acestei critici diferă de cel al criticii, întemeiate pe articolul 49 din Cartă, în legătură cu proporționalitatea sancțiunii aplicate. În consecință, argumentația Groupe Gascogne nu prezenta sub acest aspect o legătură suficientă pentru a constitui o dezvoltare a unor argumente deja prezentate.

32. Prin urmare, considerăm că aprecierea Tribunalului este corectă.

33. Rezultă de aici că Tribunalul nu a săvârșit o eroare de drept atunci când a considerat inadmisibilă critica, invocată de Groupe Gascogne în cadrul ședinței, privind o încălcare a articolului 48 din Cartă.

16 — Hotărârea din 29 septembrie 2011, Elf Aquitaine/Comisia, C-521/09 P, Rep., p. I-8947, punctele 59-62 (denumită în continuare „Hotărârea Elf Aquitaine”).

17 — Notă fără obiect pentru versiunea în limba română.

Drepturile fundamentale – compatibilitatea prezumției de influență decisivă cu articolul 48 din Cartă

34. Critica formulată de Groupe Gascogne cuprinde trei părți: (i) la interpretarea articolului 48 din Cartă, Tribunalul ar fi trebuit să ia în considerare articolul 6 din CEDO și tradițiile juridice ale statelor membre; (ii) prezumția de influență decisivă a fost aplicată ca o prezumție de vinovăție și (iii) raționamentul Tribunalului nu conține suficiente elemente care să demonstreze că Groupe Gascogne a exercitat o astfel de influență asupra GSD.

35. Dacă s-ar permite Groupe Gascogne să invoce pentru prima dată în fața Curții argumente pe care nu le-a invocat la momentul oportun în fața Tribunalului ar însemna să i se permită să sesizeze Curtea cu un litigiu mai extins decât cel dedus judecării în primă instanță. Cu toate acestea, în cadrul unui recurs, competența Curții este, în principiu, limitată la examinarea aprecierii de către Tribunal a motivelor invocate în fața sa¹⁸.

36. Am arătat deja, în legătură cu primul motiv, că Groupe Gascogne nu a invocat în primă instanță nicio critică privind interpretarea articolului 48 din Cartă în lumina articolului 6 din CEDO sau a tradițiilor juridice ale statelor membre¹⁹. În consecință, critica formulată de Groupe Gascogne este inadmisibilă în măsura în care se referă la elemente invocate pentru prima dată în fața Curții²⁰.

37. Groupe Gascogne ar fi putut invoca aceste aspecte în fața Tribunalului în cursul procedurii scrise. În primul rând, aceste drepturi fac parte din principiile generale de drept al UE. În al doilea rând, deși Carta nu avea încă forță obligatorie, Curtea s-a inspirat în mod frecvent din prevederile ei pentru a se pronunța în cauze anterior intrării în vigoare a articolului 6 TUE²¹. Mai mult, Curtea a hotărât că Tratatul de la Lisabona doar codifică prevederile Cartei²².

38. Curtea a hotărât că prezumția influenței decisive nu este incompatibilă cu articolul 48 din Cartă²³. Mai mult, contrar susținerilor Groupe Gascogne, Curtea a hotărât că această prezumție nu operează în practică precum o prezumție de vinovăție²⁴.

39. Astfel cum a declarat Tribunalul la punctul 73 din hotărârea recurată, argumentele Groupe Gascogne privind insuficiența raționamentului Comisiei au fost invocate „[...] în esență, în susținerea poziției potrivit căreia reclamanta nu a intervenit în funcționarea [GSD]” atunci când a cumpărat această societate în anul 1994. Interesul comercial al acestei achiziții s-ar fi regăsit în esență în deschiderea unei posibilități de comercializare pentru hârtia produsă de grupul reclamantei. Nu exista nicio intenție de a interveni în comportamentul comercial al [GSD] și nici, în particular, în sectorul sacilor industriali din plastic, în care reclamanta nu era prezentă și care avea, în orice caz, o importanță economică redusă”²⁵.

40. Obligația de motivare a hotărârilor, care revine Tribunalului în temeiul articolului 36 și al articolului 53 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, nu îi impune acestuia să prezinte o motivare care să urmeze în mod exhaustiv și unul câte unul toate argumentele prezentate de părțile în litigiu. Prin urmare, motivarea poate fi implicită cu condiția de a permite persoanelor interesate să cunoască motivele pe care se bazează hotărârea recurată, iar Curții să dispună de elemente suficiente pentru a-și exercita controlul jurisdicțional în recurs²⁶.

18 — Hotărârea Alliance One, citată la nota de subsol 14, punctul 111 și jurisprudența citată.

19 — A se vedea punctul 29 de mai sus.

20 — A se vedea punctele 30-32 de mai sus.

21 — A se vedea de exemplu Hotărârea din 3 septembrie 2008, Kadi și Al Barakaat International Foundation/Consiliul și Comisia, C-402/05 P și C-415/05 P, Rep., p. I-6351, punctul 335 (denumită în continuare „Hotărârea Kadi”).

22 — Hotărârea din 3 mai 2012, Legris Industries/Comisia, C-289/11 P, punctul 36.

23 — Hotărârea Alliance One, citată la nota de subsol 14, punctul 113.

24 — Hotărârea Elf Aquitaine, citată la nota de subsol 16, punctele 59-62.

25 — Notă fără obiect pentru versiunea în limba română.

26 — Hotărârea Alliance One, citată la nota de subsol 14, punctul 64.

41. Tribunalul a declarat următoarele în hotărârea recurată în legătură cu influența decisivă pe care Groupe Gascogne o exercita asupra GSD:

„74 Deși este adevărat că anumiți factori invocați de reclamantă arată că [GSD] se bucura de o largă autonomie, nu este mai puțin adevărat că reclamanta a intervenit într-adevăr în funcționarea filialei sale, că îi impunea limite importante în orientarea comportamentului său pe piață și că a exercitat, așadar, un control efectiv asupra filialei sale.

[...]

93 Rezultă astfel din examinarea ansamblului elementelor de probă și a argumentelor invocate de reclamantă și de Comisie că aceasta din urmă nu a săvârșit o eroare de apreciere atunci când a considerat că reclamanta exercita o supraveghere regulată a administrării filialei sale și când a stabilit în sarcina reclamantei răspunderea pentru încălcarea săvârșită de filiala sa. Într-adevăr, fără ca măcar Comisia să aibă nevoie să se întemeieze pe prezumția controlului efectiv pe care deținerea de către reclamantă a 100 % din capitalul Sachsa o creează, ansamblul elementelor de probă de care dispune Comisia îi permite să concluzioneze în speță că filiala este controlată efectiv de societatea-mamă.”²⁷

42. În cuprinsul acestor puncte din hotărârea recurată, Tribunalul a examinat probele și a stabilit că Groupe Gascogne era implicat în mod activ în operațiunile GSD, astfel încât societatea-mamă își controla efectiv filiala.

43. Prin urmare, considerăm că al doilea motiv de recurs invocat de Groupe Gascogne este nefondat. Raționamentul Tribunalului este suficient pentru a permite persoanelor interesate să cunoască motivele pe care se întemeiază hotărârea atacată, iar Curții să dispună de suficiente elemente pentru a-și exercita controlul în cadrul prezentului recurs. În consecință, contrar celor susținute de Groupe Gascogne, această hotărâre nu este afectată de nemotivare.

44. Rezultă că primul și al doilea motiv de recurs trebuie să fie respinse.

Al treilea motiv de recurs: interpretarea noțiunii „întreprindere” în scopul aplicării articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003

Rezumatul susținerilor

Recursul formulat de Groupe Gascogne

45. Groupe Gascogne susține că Tribunalul a interpretat în mod eronat noțiunea „întreprindere” de la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003. Scopul acestei dispoziții este acela de a asigura că amenzile aplicate nu sunt excesive. În interpretarea sa, Tribunalul ar fi săvârșit două erori. În primul rând, ar fi confundat noțiunile „întreprindere” și „răspundere personală”. Noțiunea „întreprindere” are un înțeles foarte specific în dreptul concurenței și nu trebuie să fie interpretată la fel ca noțiunea „răspundere personală”. Este esențial ca întreprinderea să fie definită prin referire la entitatea căreia îi sunt imputate practicile anticoncurențiale.

27 — Notă fără obiect pentru versiunea în limba română.

46. În al doilea rând, Groupe Gascogne susține că Tribunalul a săvârșit o eroare întrucât a confundat noțiunea de întreprindere cu cea de grup. Potrivit jurisprudenței Curții, cifra de afaceri mondială a ansamblului grupului ar trebui să fie luată în considerare pentru a defini plafonul de 10 % care limitează amenda în sensul articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 numai în cazul în care ansamblul grupului constituie o sigură întreprindere. Nu există niciun raționament în hotărârea recurată (sau în decizie) care să demonstreze existența unui astfel de grup.

47. Amenda aplicată GSD prin decizie este de 13,2 milioane de euro, iar Groupe Gascogne răspunde în solidar pentru 9,9 milioane de euro din acest quantum. Groupe Gascogne susține că limita superioară a amenzii nu ar trebui să fie mai mare de 2 070 400 de euro, 10 % din cifra de afaceri a GSD. Această cifră este invocată pornind de la premisa că al doilea motiv al Groupe Gascogne va fi admis, și anume faptul că încălcarea săvârșită de GSD nu îi poate fi imputată.

Răspunsul Comisiei

48. Comisia consideră că al treilea motiv de recurs este nefondat. Potrivit unei jurisprudențe constante, cifra de afaceri a unei întreprinderi în totalitatea sa oferă o indicație a importanței sale economice și a influenței sale pe piață. Se consideră că Groupe Gascogne este responsabil pentru încălcarea săvârșită de GSD. În consecință, Comisia avea dreptul de a se baza pe 10 % din cifra de afaceri mondială a grupului pentru a determina limita superioară a amenzii.

Analiză

49. Cum trebuie să fie determinat plafonul (limita superioară a amenzii) de 10 % în cazul în care răspunderea unei societăți-mamă este reținută pentru o încălcare săvârșită de filiala sa pe care o deține în totalitate? Groupe Gascogne contestă ideea, consacrată de o jurisprudență constantă, că, într-un astfel de caz, plafonul de 10 % vizat la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 trebuie să fie calculat în raport cu cifra de afaceri mondială a societăților care alcătuiesc grupul. Groupe Gascogne susține că, în speță, plafonul de 10 % ar trebui să fie stabilit pe baza cifrei de afaceri cumulate a GSD și a sa. Acest mod de calcul ar avea drept rezultat faptul că limita superioară a amenzii ar fi mai redusă, întrucât 10 % din cifra de afaceri cumulată a GSD și a Groupe Gascogne (respectiv cea a societății holding, fără a lua în calcul filialele sale) ar determina o cifră mai mică decât 10 % din cifra de afaceri mondială a întregului grup.

50. Nu suntem de acord cu Groupe Gascogne.

51. Cuvântul „întreprindere” primește o interpretare largă la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003. Acesta include mai mult decât o entitate care desfășoară o activitate economică. Ce este entitatea identificată drept întreprindere în scopul acestei dispoziții?

52. Articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 se referă la „[...] fiecare întreprindere și asociere de întreprinderi care participă la încălcare [...]”.

53. Noțiunea de întreprindere desemnează orice entitate angajată într-o activitate economică, indiferent de statutul său juridic și de modul de finanțare. Această noțiune trebuie să fie înțeleasă ca desemnând o unitate economică, chiar dacă, din punct de vedere juridic, această unitate este alcătuită din mai multe persoane fizice sau juridice. În cazul în care o astfel de entitate economică încalcă normele de concurență, răspunderea pentru această încălcare revine entității respective, potrivit principiului răspunderii personale²⁸.

28 — Hotărârea Alliance One, citată la nota de subsol 14, punctul 42.

54. În cazul în care răspunderea este stabilită în sarcina societății-mamă, se consideră că aceasta a participat la încălcare. În consecință, întreprinderea identificată în sensul articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 este formată din societate-mamă și filială.

55. Scopul plafonului de 10 % este acela de a evita aplicarea unor amenzi pe care se poate prevedea că întreprinderile, având în vedere dimensiunea lor, determinată de cifra lor de afaceri globală, nu vor fi în măsură să le plătească²⁹. Mai mult, Curtea a hotărât, în legătură cu articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17³⁰, că efectul disuasiv este unul dintre factorii care trebuie să fie luați în considerare pentru calcularea cuantumului amenzi.

56. În consecință, în opinia noastră, atunci când răspunderea unei societăți-mamă este reținută în solidar pentru încălcarea normelor de concurență săvârșită de filiala sa, este conform cu modul de redactare și cu finalitatea articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 ca determinarea plafonului de 10 % pentru orice amendă aplicată să fie făcută prin raportare la cifra de afaceri mondială a întreprinderii, luând în considerare grupul în ansamblul său. Nu există nicio o cerință în dreptul UE ca alte filiale din grup să fie active pe aceeași piață sau să aibă legătură cu încălcarea pentru ca cifra lor de afaceri să poată fi luată în considerare la calcularea amenzii care trebuie să fie aplicată.

57. Comisia invită Curtea să ia în considerare anumite măsuri de drept derivat care reglementează conturile societăților, în special Directiva privind conturile consolidate, în sprijinul argumentului său potrivit căruia plafonul de 10 % trebuie să fie determinat prin raportare la cifra de afaceri mondială a întreprinderii în cauză. În aprecierea noastră nu am ținut seama de aceste măsuri.

58. Considerăm că Directiva privind conturile consolidate nu oferă o analogie clară. Definiția întreprinderii de la articolul 1 alineatele (1) și (2) din această directivă nu este aceeași ca aceea aplicată în dreptul concurenței în cazul în care răspunderea pentru încălcarea săvârșită de o filială este stabilită în sarcina societății-mamă. Este important să arătăm că noțiunea „conturile consolidate” nu este definită în același mod în care noțiunea de cifră de afaceri mondială este explicată în jurisprudența Curții privind articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003.

59. În sfârșit, în ceea ce privește pretinsa motivare insuficientă a hotărârii recurate³¹, observăm că Tribunalul prezintă argumentele Groupe Gascogne la punctele 96-104 din hotărârea recurată. Din constatările Tribunalului de la punctele 107-110 rezultă că acesta a respins argumentele respective întrucât a stabilit că Groupe Gascogne și GSD constituiau aceeași întreprindere și că, potrivit normelor de concurență, plafonul de 10 % trebuie să fie calculat prin raportare la cifra de afaceri mondială a tuturor societăților care fac parte din Groupe Gascogne.

60. La punctul 108 din hotărârea recurată, Tribunalul arată: „[...] plafonul de 10 % trebuie să fie calculat pe baza cifrei de afaceri cumulate a tuturor societăților care alcătuiesc grupul în fruntea căruia se află societatea care controlează grupul, întrucât numai cifra de afaceri cumulată a societăților care fac parte din grupul respectiv poate constitui o indicație a dimensiunii și a puterii economice a întreprinderii în cauză (Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, punctul 90^[32]).”³³

29 — Hotărârea din 28 iunie 2005, Dansk Rørindustri și alții/Comisia, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, Rec., p. I-5425, punctele 280 și 281.

30 — Predecesorul articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003.

31 — Principiile relevante care figurează în jurisprudența Curții au fost deja expuse la punctul 40 de mai sus.

32 — Hotărârea Tribunalului din 12 decembrie 2007, T-112/05, Rep., p. II-5049.

33 — Notă fără obiect pentru versiunea în limba română.

61. La punctul 111, Tribunalul explică: „[...] luarea în considerare a cifrei de afaceri consolidate a societății-mamă în scopul aplicării plafonului de 10 % din cifra de afaceri a întreprinderii în cauză nu este condiționată de demonstrarea faptului că nicio filială din cadrul grupului nu își determină în mod autonom comportamentul pe piață.”³⁴

62. La punctul 112 din hotărârea recurată, Tribunalul a adăugat că a admite calculul plafonului de 10 % pe baza cifrei de afaceri mondiale nu echivalează cu stabilirea răspunderii pentru încălcare în sarcina altor filiale decât GSD care alcătuiesc Groupe Gascogne.

63. Tribunalul a explicat la punctul 113 că, pentru luarea în considerare a cifrei de afaceri mondiale a societății care controlează grupul (Groupe Gascogne) în scopul calculării plafonului de 10 %, nu era necesar ca filialele care alcătuiesc grupul să fie active pe aceeași piață și nici ca acestea să prezinte vreo legătură cu încălcarea.

64. La aceste puncte din hotărâre, Tribunalul arată în mod clar că a considerat că Groupe Gascogne și GSD constituie aceeași întreprindere în sensul articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 și că, pentru calcularea plafonului de 10 %, trebuia să ia în considerare cifra de afaceri mondială a elementelor componente ale acestei întreprinderi. Tribunalul nu a considerat că comportamentul altor filiale din grup era relevant pentru stabilirea amenzii. Acesta nu a considerat nici că respectivele filiale prezintă o legătură cu încălcarea³⁵.

65. Întrucât aceste puncte din hotărârea recurată permit persoanelor interesate să cunoască motivele pe care aceasta se întemeiază, iar Curții să dispună de elemente suficiente pentru a-și exercita competența de control în cadrul acestui recurs, hotărârea Tribunalului nu este afectată de nemotivare.

66. În consecință, considerăm că al treilea motiv este nefondat.

67. Adăugăm că, în cazul în care Curtea ar ajunge la o concluzie diferită (și anume aceea că plafonul de 10 % trebuie să fie determinat prin raportare la cifra de afaceri cumulată, iar nu la cifra de afaceri mondială), dar ar considera că Groupe Gascogne răspunde în solidar pentru plata a 9,9 milioane de euro din amenda aplicată GSD, s-ar confrunța cu dificultatea de a determina cifra de afaceri cumulată a celor două societăți, întrucât nu dispune de nicio informație privind quantumul acesteia în perioada relevantă. În consecință, nu este posibil să se calculeze 10 % din această sumă și să se stabilească dacă rezultatul ar determina o reducere a amenzii pe care trebuie să o plătească Groupe Gascogne și, în caz afirmativ, care este quantumul acestei reduceri. Cauza ar trebui astfel să fie trimisă Tribunalului.

Incapacitatea de a plăti amenda aplicată

68. Ca și filiala sa GSD, Groupe Gascogne a prezentat Curții în cursul ședinței informații privind situația sa financiară actuală susținând că nu poate să plătească amenda aplicată prin decizie. În primă instanță nu au fost făcute astfel de afirmații și nu a fost invocată în acest sens nicio prevedere a tratatului, a Statutului Curții sau a Regulamentului de procedură.

69. Considerăm că, pentru aceleași trei motive ca și cele pe care le-am expus la punctele 121-124 din Concluziile în cauza Gascogne Sack Deutschland, afirmațiile Groupe Gascogne privind imposibilitatea sa de a plăti sunt inadmisibile.

34 — Notă fără obiect pentru versiunea în limba română.

35 — A se vedea punctul 56 de mai sus.

Nepronunțarea într-un termen rezonabil

70. De-a lungul timpului, lentoarea justiției a oferit scriitorilor numeroase ocazii de a-și exersa penița. Pentru un exemplu grăitor în ceea ce privește prezentele recursuri, nu pot decât să citez prefața lui Charles Dickens la prima ediție a cărții sale „Casa umbrelor”:

„Cu câteva luni în urmă, la un eveniment public, un judecător al Chancery a avut amabilitatea să mă informeze, în calitatea mea de membru al unui grup de vreo 150 de bărbați și femei puțin suspecti de extravagante în exercitarea profesiei lor, că, indiferent de prejudecata publică (moment la care am avut pentru o clipă impresia că judecătorul și-a întors privirea în direcția mea), instanța era aproape imaculată. Existaseră, a recunoscut, mici sincope în progresul său, dar acest fapt era exagerat și se datora în întregime «parcimoniei publicului», vinovat, se pare, de a fi dat dovadă până de curând de cea mai puternică hotărâre de a nu mări, sub niciun pretext, numărul de judecători ai Chancery, numiți, credem, de Richard II, dar ar fi putut fi la fel de bine orice alt rege.” [traducere liberă]

71. Prin intermediul celui de al patrulea motiv de recurs, Groupe Gascogne susține că Tribunalul a încălcat articolul 47 din Cartă întrucât nu s-a pronunțat într-un termen rezonabil. Aceasta nu este prima situație în care i se solicită Curții să stabilească ce reprezintă un termen rezonabil în care Tribunalul trebuie să se pronunțe în domeniul concurenței³⁶. Cu toate acestea, prezenta cauză oferă Curții ocazia să clarifice un număr de aspecte de principiu³⁷. Când și în fața cărei instanțe (Tribunalul sau Curtea, în recurs) trebuie să fie invocat un motiv privind o întârziere nejustificată? Care sunt criteriile care trebuie să fie aplicate atunci când se stabilește ce înseamnă o întârziere „nerezonabilă” sau „excesivă”? Și, în cazul în care se apreciază că a existat o întârziere nejustificată, care este soluția adecvată?

Dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil

72. Principiul protecției jurisdicționale efective este un principiu general al dreptului comunitar, care își are originile în tradițiile constituționale comune ale statelor membre și care a fost consacrat la articolele 6 și 13 din CEDO și reafirmat la articolul 47 din Cartă³⁸. Articolul 47 prevede că orice persoană are dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil într-un termen rezonabil. În temeiul articolului 52 alineatul (3) din Cartă, întrucât drepturile garantate prin articolul 47 corespund unor drepturi garantate prin CEDO, înțelesul și întinderea lor trebuie să fie interpretate în lumina articolului 6 alineatul (1) și a articolului 13 din CEDO³⁹. Astfel, criteriile definite de Curtea de la Strasbourg în interpretarea acestor dispoziții trebuie să fie aplicate pentru a determina dacă o cauză a fost soluționată într-un termen rezonabil, precum și modul de a remedia o încălcare a acestui principiu⁴⁰. Curtea de la Strasbourg a hotărât, în cauza Sürmeli⁴¹, că statele semnatare au obligația de a-și organiza sistemele judiciare astfel încât să permită instanțelor să își îndeplinească obligațiile prevăzute la articolul 6 alineatul (1) din CEDO, inclusiv obligația privind judecarea cauzelor într-un termen rezonabil.

36 — Hotărârea din 17 decembrie 1998, Baustahlgewebe/Comisia, C-185/95 P, Rec., p. I-8417 (denumită în continuare „Hotărârea Baustahlgewebe”), Hotărârea din 16 iulie 2009, Der Grüne Punkt Duales System Deutschland/Comisia, C-385/07 P, Rep., p. I-6155 (denumită în continuare „Hotărârea Der Grüne Punkt”), și Hotărârea din 25 octombrie 2011, Solvay/Comisia, C-110/10 P, Rep., p. I-10439 (denumită în continuare „Hotărârea Solvay”). Cea din urmă cauză privea nefinalizarea de către Comisie a fazei administrative a procedurii într-un termen rezonabil și nepronunțarea Tribunalului într-un termen rezonabil în procedura desfășurată în fața sa.

37 — A se vedea de asemenea Concluziile noastre prezentate în cauza Gascogne Sack Deutschland, punctele 125-141, și în cauza Kendrion, punctele 108-134.

38 — Hotărârea Kadi, citată la nota de subsol 21, punctul 335.

39 — Articolul 47 din Cartă include ambele drepturi. Mai precis, articolul 47 alineatul (1) garantează dreptul la o cale de atac eficientă; articolul 47 alineatul (2) dreptul la un proces echitabil, public și într-un termen rezonabil.

40 — Hotărârea din 28 februarie 2013, Arango Jaramillo și alții/BEL, C-334/12 RX-II, punctul 28 (denumită în continuare „Hotărârea Jaramillo”).

41 — Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Sürmeli împotriva Germaniei [GC] din 8 iunie 2006, punctul 137, cererea nr. 75529/01, *Recueil des arrêts et décisions*, 2006-VII.

73. Bineînțeles, Uniunea Europeană nu este încă parte contractantă la CEDO. Cu toate acestea, în măsura în care statele membre au asimilat statutul Cartei cu cel al tratatelor, acestea și-au asumat obligația de a asigura că, în domeniul de aplicare al dreptului UE, drepturile garantate de Cartă sunt respectate efectiv. În plus, Uniunea Europeană s-a angajat să inițieze negocierile necesare pentru aderarea la CEDO. Considerăm, în consecință, că statele membre și-au asumat deja, în principiu, obligația de a asigura că structurile judiciare ale Uniunii Europene permit respectarea cerințelor articolului 47 din Cartă și ale articolului 6 alineatul (1) din CEDO și de a asigura dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil pentru domeniile care fac parte din jurisdicția lor.

Invocarea unei obiecții privind întârzierea nejustificată

74. Evident, cea mai bună metodă de a evita o încălcare a dreptului la un proces echitabil într-un termen rezonabil este aceea de a asigura luarea de măsuri corective înainte ca întârzierea înregistrată într-o procedură să devină excesivă. Bineînțeles, asigurarea de către instanță a unei gestiuni eficiente a cauzei reprezintă procedura ideală. Cu toate acestea, considerăm de asemenea perfect adecvat și legitim ca, dacă procedura se prelungește în mod anormal, o parte într-un litigiu să își manifeste preocuparea fără să aștepte ca instanța să pronunțe hotărârea. Această cale presupune (de exemplu) contactarea grefei, după o perioadă îndelungată de inactivitate, pentru a se interesa în legătură cu evoluția cauzei. Nu suntem de părere că o parte într-un litigiu are o obligație de a sesiza instanța în acest fel, dar avantajul unui justițabil proactiv este acela că poate rezolva problema într-un stadiu incipient. Instanța poate lua măsuri pentru a se asigura că restul procedurii este accelerat astfel încât, în ansamblu, dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil să fie respectat.

75. Faptul dacă o parte într-un litigiu ridică sau nu ridică problema în fața Tribunalului nu are, în opinia noastră, niciun efect asupra dreptului său subsecvent de a face acest lucru în cadrul unui recurs în fața Curții.

76. Un recurs formulat împotriva unei decizii a Tribunalului este limitat la aspecte de drept. Motivele de recurs pot include de asemenea neregularități de procedură care aduc atingere intereselor reclamantului în cauză⁴². Potrivit unei jurisprudențe constante, nepronunțarea într-un termen rezonabil reprezintă o astfel de neregularitate de procedură, un motiv întemeiat pe aceasta fiind admisibil⁴³.

Durata excesivă a procedurii: o noțiune cuantificabilă?

77. Curtea de la Strasbourg apreciază caracterul rezonabil al duratei procedurii în lumina circumstanțelor specifice ale cauzei cu care este sesizată și ia în considerare următoarele patru criterii stabilite în jurisprudența sa: importanța cauzei pentru reclamant, complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului și comportamentul autorităților competente⁴⁴.

78. În Hotărârea Baustahlgewebe, Curtea a calculat durata procedurii în fața Tribunalului (pe care a descris-o drept „considerabilă”) de la data la care a fost introdusă cererea în anulare până la data pronunțării hotărârii de către Curte (în acest caz, aproximativ 5 ani și 6 luni)⁴⁵. Se scurseseră 32 de luni între sfârșitul procedurii scrise și decizia de deschidere a procedurii orale. În acest interval fusese adoptată o măsură de organizare a procedurii privind conexarea a 11 cauze în scopul procedurii orale. Curtea a declarat că, pentru a stabili ce se înțelege prin termen rezonabil, este necesară o analiză de la

42 — Articolul 58 din Statutul Curții de Justiție.

43 — A se vedea Hotărârea Baustahlgewebe, punctul 19; a se vedea de asemenea Hotărârea Der Grüne Punkt, punctul 176, ambele citate la nota de subsol 36.

44 — Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Pélissier și Sassi împotriva Franței [GC] din 25 martie 1999, punctul 67, cererea nr. 25444/94, *Recueil des arrêts et décisions*, 1999-II.

45 — Hotărârea Baustahlgewebe, citată la nota de subsol 36, punctele 28 și 29.

caz la caz și a aplicat cele patru criterii provenind din jurisprudența Curții de la Strasbourg pe care le-am enumerat (denumite în continuare „criteriile Baustahlgewebe”). Curtea a observat de asemenea anumite constrângeri inerente în procedurile în fața instanțelor UE. În special, Curtea a sugerat ca normele care reglementează limba de procedură să fie luate în considerare⁴⁶.

79. În cauza *Der Grüne Punkt*⁴⁷, procedura a durat 5 ani și 10 luni, inclusiv 3 ani și 9 luni între sfârșitul procedurii scrise și deschiderea fazei orale. Tribunalul nu a adoptat nicio decizie de procedură în acest timp. În recurs, Curtea a apreciat perioada cuprinsă între introducerea cererii introductive și pronunțarea hotărârii în lumina criteriilor *Baustahlgewebe*.

80. Atât în *Hotărârea Baustahlgewebe*, cât și în *Hotărârea Der Grüne Punkt*, Curtea a decis că Tribunalul nu se pronunțase într-un termen rezonabil. Cu toate acestea, abordarea adoptată până în prezent pentru a stabili dacă procedura a fost nejustificat de lungă a fost poate mai mult pragmatică decât științifică.

81. Considerăm că este important să se reziste tentației de a generaliza ceea ce înseamnă „excesiv” prin raportare exclusiv la durata totală a procedurii. Suntem de părere mai degrabă că punctul de pornire corect este acela de a examina pe scurt ceea ce face Tribunalul și constrângerile cărora le este supus pentru a evalua efectul acestor elemente asupra timpului scurs pentru soluționarea unei cauze și, pe această bază, să se identifice mai clar perioadele din cursul soluționării cauzei care trebuie să fie examinate mai îndeaproape.

82. De la înființarea sa în anul 1989, Tribunalul a cunoscut o creștere considerabilă a domeniilor care intră în competența sa⁴⁸. Făcând abstracție de domeniile de drept care nu fac obiectul acestui recurs, controlul pe care îl exercită asupra deciziilor Comisiei în cauzele de concurență nu poate pur și simplu să fie asimilat cu activitatea unei instanțe naționale competente în domeniul dreptului concurenței. Cauzele privind înțelegerile în UE implică deseori întreprinderi stabilite în diferite state membre, care introduc acțiuni în anulare în limba de procedură pe care o preferă dintre cele 23 (în curând 24) de limbi oficiale disponibile. După închiderea procedurii scrise, înscrisurile depuse trebuie să fie traduse într-o limbă de lucru comună pentru a permite judecătorilor și referenților juridici să înceapă analiza dosarului. Tribunalul împarte serviciul de traduceri cu Curtea de Justiție. Unele solicitări de traducere pot fi concurente și nu este realist să se considere că tuturor traducerilor pentru fiecare cauză privind concurența cu care este sesizat Tribunalul li se poate sau trebuie să li se acorde aceeași prioritate ca, de exemplu, unei proceduri preliminare de urgență în fața Curții, privind un reclamant aflat în detenție. În cazul în care a fost depus un set complet de memorii scrise complexe (cerere introductivă, memoriu în apărare, memoriu în replică și în duplică), dacă este cazul, cu prelungirile de termen pentru fiecare dintre acestea cu excepția cererii introductive, iar fiecare din aceste documente trebuie să fie tradus, nu este exclus să treacă 20-22 de luni până când să se poată începe în mod rezonabil studiul dosarului⁴⁹. Ceea ce dorim să subliniem este că natura transfrontalieră și poliglotă a dreptului concurenței al UE are tendința de a produce efectul de prelungire a timpului care se scurge înainte să se poată *începe* examinarea unei cauze⁵⁰.

46 — *Hotărârea Baustahlgewebe*, citată la nota de subsol 36, punctul 43. A se vedea de asemenea articolele 36 și 37 din Regulamentul de procedură, privind stabilirea limbii de procedură a unei cauze.

47 — Citată la nota de subsol 36.

48 — Pentru un rezumat util, a se vedea Raportul anual al Curții, Raportul anual al Tribunalului și Statisticile activității judiciare a Tribunalului (disponibile la http://curia.europa.eu/jcms/jcms/J02_7000/).

49 — Ne bazăm aici pe ceea ce pare a fi modelul normal al unei proceduri scrise în cauzele privind concurența introduse la Tribunal în general. Evident, ar fi posibilă revizuirea sistemului astfel încât cauzele privind concurența să fie tratate diferit pe tot parcursul procedurii judiciare. Subliniem totuși că problema la care se referă prezentul recurs [ca și cauzele *Kendrion*, *Gascogne Sack Deutschland* și cauza *C-578/11 P*, *Deltafina* (pendinte, dar în prezent suspendată)] este aceea dacă a existat o întârziere excesivă în soluționarea unei cauze de către Tribunal, iar nu aceea dacă o remaniere radicală a sistemului existent ar reprezenta o idee bună.

50 — Această remarcă nu aduce atingere observațiilor de la nota de subsol precedentă: chiar și într-un sistem organizat în mod diferit, realitatea înțelegerilor dintre întreprinderi stabilite în mai multe state membre și caracterul poliglot al Uniunii Europene vor face dificilă tratarea cauzelor privind concurența la nivelul UE cu aceeași diligență precum o cauză privind concurența pur internă.

83. Cu toate acestea, probabil că nu există o cauză „tipică” în domeniul concurenței. Unele pot fi relativ simple odată ce au fost analizate argumentele, în timp ce altele pot da naștere unor aspecte noi, dense și complexe. În anumite cazuri, numai volumul de documente și de probe tehnice care trebuie să fie analizate este un exercițiu considerabil. În cazul în care mai multe întreprinderi contestă o decizie a Comisiei prin care le este aplicată o amendă pentru participarea la o înțelegere, este logic ca acțiunile lor să fie soluționate împreună. Acest lucru va însemna totuși că nicio cauză individuală nu poate evolua mai rapid decât cea mai lentă dintre procedurile din acel grup.

84. Dacă și în măsura în care Tribunalul consideră că examinarea adecvată a cauzei impune intervenția sa în aceasta (de exemplu, prin convocarea părților pentru o reuniune informală de organizare a procedurii sau prin solicitarea unor informații suplimentare în scris de la acestea), acest interval de timp trebuie, evident, *să nu fie luat în considerare* pentru calculul duratei procedurii. Timpul consacrat garantării unui proces echitabil este timp utilizat în mod rezonabil.

85. Care este poziția noastră cu privire la faptul că este de notorietate publică faptul că Tribunalul este supraîncărcat, având un stoc considerabil de cauze, ceea ce înseamnă în mod inevitabil că Tribunalul va avea nevoie de considerabil mai mult timp pentru a soluționa cauzele decât în mod normal?

86. Deși avem toată simpatia pentru situația grea a Tribunalului, considerăm că suprasarcina generală de lucru în sine nu poate justifica o întârziere excesivă în examinarea cauzelor care să conducă la o încălcare a dreptului la un proces echitabil într-un termen rezonabil.

87. În măsura în care o reformă a procedurilor interne și o gestiune activă a cauzelor pot conduce la ameliorarea utilizării resurselor existente, este de la sine înțeles că acesta reprezintă un obiectiv care trebuie să fie urmărit în mod activ. Tribunalul este de altfel în curs de a-și revizui Regulamentul de procedură, urmărind tocmai acest scop. Însă căutarea unor modalități de soluționare a cauzelor nu poate deveni un obiectiv care să prevaleze asupra tuturor celorlalte. Dreptul la un *proces echitabil* într-un *termen rezonabil* este un drept care cuprinde două componente, nu una. Utilizarea tuturor scurtăturilor posibile pentru a accelera soluționarea cauzelor ar fi incompatibilă cu menținerea corectitudinii globale a procedurii. Aceasta nu ar fi nici, mai general, un mod adecvat de administrare a justiției. Contextul acestor acțiuni conexe este acela că întreprinderilor în cauză le-au fost aplicate amenzi substanțiale de către Comisie pentru ceea ce aceasta apreciază a fi încălcări foarte grave ale normelor de concurență. Aceste întreprinderi au dreptul de a-și prezenta argumentele care contestă această decizie și dreptul ca acestea să fie examinate cu grijă, precum și dreptul de a simți, indiferent de rezultatul final, că Tribunalul le-a examinat cauza cu corectitudine. Astfel cum a subliniat Curtea, este necesar ca Tribunalul să exercite un control de fond pentru a garanta corectitudinea procedurii atunci când Comisia acționează ca autoritate care desfășoară investigația, trage la răspundere autorul încălcării și aplică amenzi⁵¹. După cum am arătat deja, timpul necesar pentru un astfel de control aprofundat nu este „excesiv” sau „pierdut”. Acesta este temeiul pe care se bazează legitimitatea hotărârilor Tribunalului.

88. Dacă resursele disponibile ale Tribunalului nu corespund pentru a soluționa în mod corespunzător sarcina sa de lucru prezentă și cea în mod rezonabil previzibilă, răspunderea trebuie să revină statelor membre.

89. Am amintit deja⁵² obligația care incumbă statelor contractante ale CEDO să asigure că instanțele lor sunt organizate într-un mod care respectă dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil. Nu considerăm că există niciun motiv întemeiat pentru care să fie aplicată o logică diferită instanțelor UE. Competența Tribunalului (și, în aceeași măsură, sarcina de lucru a acestuia) a crescut semnificativ de-a lungul timpului. Problema stocului acestei instituții este binecunoscută. A existat o solicitare de a

51 — Hotărârea din 8 decembrie 2011, KME Germany și alții/Comisia, C-272/09 P, Rep., p. I-12789, punctele 102-106 și jurisprudența citată; a se vedea de asemenea punctele 68 și 69 din Concluziile pe care le-am prezentat în această cauză și jurisprudența citată.

52 — A se vedea punctul 72 de mai sus.

crește numărul de judecători⁵³, fără rezultat până în prezent. Chiar și cu adaptările existente, uneori mai există dificultăți. Recent, președintele Tribunalului a atras atenția în mod public asupra pierderilor de productivitate ale instituției care vor rezulta dacă procesul de numire a noilor judecători nu se desfășoară fără obstacole (ținând seama de controlul exercitat de comitetul prevăzut la articolul 255 TFUE) și dacă va exista o perioadă îndelungată de incertitudine în intervalul până la data reînnoirii mandatelor⁵⁴. Acestea sunt preocupări reale⁵⁵. Un justițiabil dintr-un stat membru are dreptul să aștepte ca acest stat să își organizeze sistemul național de instanțe în mod adecvat și eficace, prin numirea unor judecători suficient de calificați, prin reînnoirea mandatelor lor (presupunând că sunt competenți) astfel încât să mențină o magistratură stabilă și eficace și prin asigurarea unui personal auxiliar adecvat. Persoanele ale căror cauze ajung în fața instanțelor UE sunt, bineînțeles, la fel de îndrituite să beneficieze de toate măsurile de natură să protejeze dreptul lor la un proces echitabil într-un termen rezonabil.

90. Rezultă că, oricât de reale ar fi dificultățile cauzate de suprasarcina de lucru, acestea nu trebuie să fie luate în considerare la aprecierea existenței unei întârzieri excesive în soluționarea unei anumite cauze.

91. Sintetizând cele afirmate până în prezent, considerăm legitim, în primul rând, să nu luăm în considerare timpul scurs de la introducerea acțiunii până la sfârșitul procedurii scrise, în al doilea rând, să acordăm un termen suplimentar (ca regulă generală, propunem patru luni, dar ar putea fi mai mult în cauze foarte dificile sau dacă există o presiune deosebită asupra resurselor de traducere la acel moment din an) pentru a obține traducerea ultimului memoriu după încheierea procedurii scrise și, în al treilea rând, să nu luăm în considerare nicio perioadă care poate fi atribuită unor măsuri de organizare a procedurii. Prin urmare, Curtea ar trebui să se concentreze asupra examinării perioadelor de inacțiune aparentă și să fie rezonabil de tolerantă pentru timpul care este necesar în mod real pentru a acoperi intervalul dintre momentul în care memoriile scrise sunt disponibile în limba de lucru a instituției și momentul în care părțile pot fi convocate la ședință⁵⁶.

92. Subliniem încă o dată că nu există nicio cifră magică pe care să o putem scoate din neant ca reprezentând intervalul de timp „corect” care ar trebui să se scurgă între momentul la care este disponibilă traducerea dosarului și convocarea ședinței pentru a respecta dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil⁵⁷. O cauză care nu prezintă dificultăți ar putea ajunge în acest stadiu al procedurii în șase luni. O cauză mult mai complexă (sau – de exemplu – o înțelegere în care există o multitudine de acțiuni conexe) ar putea necesita dublul acestei perioade, poate chiar mai mult. În general – ca o indicație a parametrilor pe care ne bazăm raționamentul –, considerăm că, într-o cauză în care nu a existat *nicio* măsură activă de organizare a procedurii, ar trebui tras un semnal de alarmă dacă au trecut mai mult de 18 luni de la încheierea procedurii scrise (și anume în limba de procedură) și părțile încă nu au fost informate cu privire la data ședinței. Un astfel de calendar depășește, în opinia noastră, ceea ce poate fi acceptat drept normă în soluționarea cauzelor.

53 — A se vedea partea a II-a din http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-04/projet_en.pdf

54 — Scrisoare a președintelui Jaeger către Președinția Irlandeză, datată 12 martie 2013 (publicată la <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/13/st07/st07758.en13.pdf>). Președintele Jaeger scrisese anterior (la 23 mai 2012) Consiliului pentru a identifica judecătorii ale căror mandate urmează să expire la 31 august 2013 și pentru a solicita guvernelor în cauză să își prezinte propunerile anterior datei de 15 noiembrie 2012 (http://www.parlament.gv.at/PAKT/UE/XXIV/UE/08/82/UE_88277/imfname_10037088.pdf). A se vedea de asemenea House of Lords European Union Committee, Al șaisprezecelea raport al Sesiunii 2012-13, „Workload of the Court of Justice of the European Union: Follow-up Report”, în particular punctele 59 și 67 (<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201213/ldselect/ldcom/163/163.pdf>). A se vedea de asemenea scrisoarea din 26 martie 2013 a CCBE adresată președintelui Curții cu privire la numirea judecătorilor la instanțele UE (http://www.ccbe.eu/fileadmin/user_upload/NTCdocument/260313_EN_EU_Repsp1_1364893059.pdf).

55 — La momentul redactării prezentelor concluzii, este probabil că, dacă toate procedurile de desemnare sunt finalizate la timp, vor fi până la 9 judecători noi la momentul reînnoirii parțiale a mandatelor Tribunalului, în septembrie 2013. Întrucât judecători suplimentari se vor alătura Tribunalului și Curții odată cu aderarea Croației la Uniunea Europeană la 1 iulie 2013, aceasta va însemna că puțin peste o treime din membrii Tribunalului vor fi judecători noi.

56 — Aceasta este, într-adevăr, abordarea Curții de la Strasbourg; a se vedea de exemplu Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Findlay împotriva Regatului Unit din 25 februarie 1997, punctele 73 și 74, *Recueil des arrêts et décisions*, 1997-1.

57 — Hotărârea Jaramillo, citată la nota de subsol 40, punctele 43 și 44.

93. Rezultă de aici că, imediat ce acest punct (desigur, arbitrar) a fost depășit, procedura a înregistrat o întârziere excesivă?

94. Nu suntem de această părere. În opinia noastră, există o etapă intermediară, în care s-a acumulat în mod incontestabil o întârziere, dar aceasta nu este încă „excesivă”. Încă o dată, ne aflăm mai degrabă în domeniul aprecierii subiective decât al unei analize obiective. În ceea ce ne privește, am putea accepta că până la șase luni suplimentare se pot scurge până când termenul devine excesiv (sau, în termeni mai colocviali, până când „târziu” devine „inacceptabil de târziu”). Alte persoane ar putea atribui cifre diferite fiecăreia dintre etape. Dar, odată ce s-au scurs mai mult de doi ani de la încheierea procedurii scrise fără adoptarea niciunei măsuri active de organizare a procedurii de către instanță și fără convocarea părților la ședință, am înclina să considerăm că întârzierea este excesivă, trebuind să fim convinși de contrariu.

95. În lumina acestor explicații vom analiza în continuare dacă a existat o întârziere excesivă în prezenta cauză.

Rezumatul argumentelor părților

96. Groupe Gascogne afirmă că, atunci când a sesizat Tribunalul cu cererea sa de anulare a deciziei și a amenzii care i-a fost aplicată, a constituit o garanție bancară pentru a acoperi plata amenzii și a eventualelor dobânzi exigibile până la soluționarea procedurii în primă instanță. Groupe Gascogne pretinde că durata acestor proceduri (aproape șase ani) a fost excesivă⁵⁸. Groupe Gascogne susține că Tribunalul a încălcat articolul 47 din Cartă întrucât nu s-a pronunțat într-un termen rezonabil. Prin urmare, Groupe Gascogne solicită Curții anularea hotărârii recurate sau, cu titlu subsidiar, reducerea cuantumului amenzii impuse, luând în considerare sarcina financiară pe care a trebuit să o suporte din cauza încălcării dreptului său fundamental.

97. Comisia susține, în primul rând, că obiecția invocată de Groupe Gascogne este inadmisibilă întrucât nu a invocat problema nepronunțării într-un termen rezonabil în ședința în fața Tribunalului. În al doilea rând, hotărârea recurată nu ar trebui să fie anulată în întregime deoarece Groupe Gascogne nu a invocat încălcarea dreptului său la apărare întrucât Tribunalul nu s-a pronunțat asupra cauzei sale într-un termen rezonabil. În al treilea rând, chiar dacă Curtea apreciază că procedura în fața Tribunalului a fost nejustificat de lungă, Groupe Gascogne nu a suferit nicio pierdere materială din cauza duratei excesive a acestei proceduri. În al patrulea rând, soluția adecvată în aceste împrejurări este ca Groupe Gascogne să introducă o acțiune în despăgubire separată. În al cincilea rând, în subsidiar, dacă Curtea acordă o reparație în procedura de recurs, Comisia consideră că aceasta ar trebui să fie simbolică.

Analiză: Tribunalul nu s-a pronunțat într-un termen rezonabil?

98. Considerăm că, pentru același motive ca acelea pe care le-am expus la punctele 128-130 din Concluziile pe care le-am prezentat în cauza Gascogne Sack Deutschland, Groupe Gascogne are dreptul de a invoca pentru prima dată în recursul în fața Curții obiecția potrivit căreia Tribunalul nu s-a pronunțat într-un termen rezonabil⁵⁹.

58 — Cererea de anulare a fost depusă la 23 februarie 2006, iar hotărârea a fost pronunțată la 16 noiembrie 2011.

59 — A se vedea punctul 75 de mai sus.

99. Groupe Gascogne afirmă că a existat o întârziere între închiderea procedurii scrise și data la care a fost convocată la ședință⁶⁰. Cu toate acestea, Groupe Gascogne confirmă că procedura s-a desfășurat într-un ritm susținut după ce cauza a fost repartizată unui nou judecător raportor, în septembrie 2010⁶¹.

100. Groupe Gascogne a introdus acțiunea în anulare la 23 februarie 2006. Procedura scrisă s-a încheiat la 23 iulie 2007. La 23 septembrie 2010, grefa Tribunalului a informat Groupe Gascogne cu privire la atribuirea cauzei Camerei a patra (la acel moment se înregistrase o perioadă de inactivitate de aproximativ 3 ani și 2 luni). La 20 octombrie 2010, Groupe Gascogne a solicitat redeschiderea procedurii scrise⁶². La 14 decembrie 2010, a fost informat cu privire la organizarea ședinței. Tribunalul a ascultat părțile în ședință la 2 februarie 2011, iar hotărârea a fost pronunțată la data de 16 noiembrie a aceluiași an.

101. Ce elemente cunoaștem care ar putea justifica perioada (lungă) dintre încheierea procedurii scrise și convocarea părților în diferite ședințe?

102. În ceea ce privește cauzele referitoare la acest cartel, cel puțin 15 destinatari ai deciziei au introdus acțiuni în anularea acesteia la Tribunal⁶³. Una dintre aceste cauze a fost radiată ca urmare a desistării⁶⁴. În două cauze, Tribunalul s-a pronunțat la 13 septembrie 2010⁶⁵. În nouă cauze (inclusiv prezenta), hotărârea a fost pronunțată la 16 noiembrie 2011. În afara recursului de față și a cauzelor Gascogne Sack Deutschland și, respectiv, Kendrion, mai sunt două recursuri pendinte în fața Curții⁶⁶.

103. Acțiunea formulată de Groupe Gascogne este strâns legată de cea a filialei sale, GSD. Totuși, această cauză a evoluat aproximativ în același ritm ca și cea a societății-mamă și, în consecință, nu a împiedicat desfășurarea prezentei proceduri.

104. Dacă se aplică cele patru criterii Baustahlgewebe, este clar că, întrucât Groupe Gascogne răspunde în solidar pentru plata unei amenzi de 9,9 milioane de euro, cauza prezintă importanță pentru întreprindere⁶⁷. Este de asemenea clar că această cauză ridică probleme complexe.

105. Nu considerăm că durata procedurii poate fi imputată comportamentului Groupe Gascogne. Este adevărat că, la 20 octombrie 2010, Groupe Gascogne a solicitat Tribunalului redeschiderea procedurii scrise pentru a prezenta argumente întemeiate pe noul statut dobândit de Cartă după intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona (a se vedea punctele 19-21 de mai sus). Cu toate acestea, din faptul că Groupe Gascogne a fost notificat la 14 decembrie 2010 despre organizarea procedurii orale rezultă clar că acest incident a avut un efect redus sau nu a avut niciun efect asupra duratei totale a procedurii.

106. Din cele ce cunoaștem, Tribunalul nu a adoptat nicio măsură activă de organizare a procedurii în perioada de aparentă inactivitate (3 ani și 2 luni) dintre sfârșitul procedurii scrise și cererea Groupe Gascogne de redeschidere a procedurii scrise.

60 — Acesta este un aspect comun al tuturor celor trei recursuri; a se vedea de asemenea Gascogne Sack Deutschland și Kendrion.

61 — GSD și Kendrion afirmă de asemenea că evoluția cauzelor lor a fost rapidă după ce au fost reatribuite unui nou judecător raportor.

62 — A se vedea punctul 17 de mai sus.

63 — Șase limbi de procedură diferite au fost utilizate pentru aceste 15 cauze.

64 — Ordonanța Tribunalului din 6 iulie 2006, Cofira Sac/Comisia, T-43/06. Textul integral al acesteia este disponibil pe site-ul Curții, în limbile franceză și italiană.

65 — Hotărârile din 13 septembrie 2010, Trioplast Wittenheim/Comisia, T-26/06 (textul integral este disponibil, în limbile franceză și suedeză, pe site-ul Curții), și Trioplast Industrier/Comisia, T-40/06, Rep., p. II-4893.

66 — Cauza C-35/12 P, Plásticos Españoles (ASPLA)/Comisia, și cauza C-36/12 P, Armando Álvarez/Comisia. Ambele cauze au fost suspendate până la pronunțarea hotărârilor în cauzele Groupe Gascogne, Gascogne Sack Deutschland și Kendrion.

67 — Amenda aplicată GSD este de 13,2 milioane de euro. Groupe Gascogne răspunde în solidar pentru 9,9 milioane de euro din cuantumul amenzii aplicate filialei sale deținute în totalitate.

107. Respingem ca fiind pur retoric argumentul, invocat de Groupe Gascogne, potrivit căruia din faptul că înscrierea cauzei sale în calendarul ședințelor a avut loc la aproximativ trei luni după atribuirea acesteia unui nou judecător raportor se poate deduce că respectiva cauză ar fi putut fi tratată *ab initio* într-un astfel de termen. Pe de o parte, este injust și absurd să se presupună că noul raportor a preluat cauze la care predecesorul său nu lucrase deloc și, pe de altă parte, este clar că judecătorul van der Woude și echipa sa au făcut eforturi excepționale pentru a aduce cauza privind sacii industriali din plastic până la etapa ședinței. Ar fi greșit și nerealist să se utilizeze timpul pe care i l-au consacrat cauzei drept etalon pentru a determina care ar fi putut fi un termen rezonabil „normal” pentru soluționarea acesteia.

108. Este necesar de asemenea (astfel cum am arătat mai sus) să fie luat în considerare timpul necesar pentru traducere și pentru studiul aprofundat al mai multor dosare conexe – pledoarii și anexe detaliate (de obicei netraduse) – privind aceeași înțelegere și aceeași decizie a Comisiei și care ridicau probleme complexe de fapt și de drept. Din ceea ce putem constata pe baza dosarului, nu existau motive pentru care acțiunile privind această înțelegere să fie tratate de la început cu deosebită urgență (și nici motive pentru care, din cele 15 acțiuni introduse împotriva deciziei Comisiei, să fie selectate de la început pentru aplicarea unui tratament special cele 3 care au condus la prezentele recursuri, formulate de Groupe Gascogne, de GSD și de Kendrion – nu au existat, de exemplu, cereri de măsuri provizorii bine argumentate, dar care să fi fost respinse în cele din urmă). Cu alte cuvinte, reclamantii aveau dreptul la soluționarea cauzelor lor într-un termen rezonabil, nici mai mult, nici mai puțin.

109. Judecând după aceste standarde și aplicând parametrii generali pe care i-am enunțat la punctele 72-95 de mai sus, concluzia inevitabilă este totuși aceea că soluționarea acestei cauze a durat prea mult.

110. În opinia noastră, Curtea ar trebui să reziste tentației de a indica, în hotărârea sa, o cifră specifică unică exprimată în luni ca fiind regula privind timpul care trebuie să se scurgă între momentul încheierii procedurii scrise (în limba de procedură) și momentul la care o cauză tipică privind concurența este înscrisă în calendarul ședințelor. Deși trebuie și pot fi stabilite obiective interne, aceste cifre sunt numai orientative. Pot exista motive perfect întemeiate pentru a le depăși într-o acțiune sau într-o serie de acțiuni. De aici rezultă, astfel cum am arătat deja⁶⁸, că întârzierile pot fi apreciate numai de la caz la caz.

111. În același timp, suntem de acord că nu este suficient să spunem: „a existat o întârziere excesivă în prezenta cauză”. Pe de o parte, este important să oferim o indicație a măsurii în care a fost încălcat dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil. Pe de altă parte, în cazul în care unul dintre reclamantii intenționează să introducă o acțiune separată în despăgubire⁶⁹, va fi necesară cuantificarea încălcării pentru a permite soluționarea cererii sale.

112. Nu putem sublinia suficient că cuantificarea unei întârzieri nu este o știință exactă. Orice evaluare este aproximativă. Examinând caracteristicile prezentei cauze, considerate în lumina tuturor acțiunilor împotriva deciziei atacate care sancționa înțelegerea privind sacii industriali din plastic, și concentrându-ne asupra perioadei scurse între încheierea procedurii scrise și convocarea ședinței, considerăm că este rezonabil să afirmăm că această etapă a procedurii ar fi putut dura până la 2 ani, fără să fi fost în mod necesar în prezența unei întârzieri care să poată fi calificată în mod rezonabil drept „excesivă”. Rezultă de aici că, în cifre rotunde, soluționarea acestei cauze în primă instanță, la Tribunal, a durat cu aproximativ un an și jumătate mai mult decât ar fi trebuit.

113. Cum ar trebui să procedeze Curtea atunci când este sesizată în cadrul unui recurs cu problema nepronunțării într-un termen rezonabil?

68 — A se vedea punctele 81-84 de mai sus.

69 — A se vedea punctul 133 și urm. de mai jos.

Soluții

114. În cazul în care o cauză nu este soluționată într-un termen rezonabil, orice măsură care vizează să remedieze această încălcare trebuie să fie efectivă⁷⁰. În contextul CEDO, Curtea de la Strasbourg a indicat că sistemele judiciare ale statelor semnatare ar trebui să cuprindă o procedură specifică pentru a soluționa astfel de cauze⁷¹.

115. Curtea a urmat două abordări diferite în cauza Baustahlgewebe (reducerea amenzii) și în cauza Der Grüne Punkt (acțiune separată în despăgubire). Niciuna dintre acestea nu este perfectă.

116. Groupe Gascogne solicită Curții să aplice abordarea Baustahlgewebe⁷². Această abordare prezintă avantajul evident al economiei de procedură și, prin urmare, al eficienței. Cu toate acestea, după cum vom explica în continuare, avem îndoieli cu privire la adecvarea temeiului legal al acestei abordări și al măsurii în care se poate spune într-adevăr că oferă o soluție eficace și adecvată⁷³.

117. Abordarea Der Grüne Punkt impune introducerea la Tribunal a unei acțiuni separate în despăgubire. Ar fi de competența acestei instanțe să examineze dacă reclamantul a suferit un prejudiciu, existența legăturii de cauzalitate dintre prejudiciu și nepronunțarea într-un termen rezonabil, precum și să cuantifice eventualele despăgubiri. Astfel, orice despăgubiri acordate ar reflecta prejudiciul efectiv suferit de reclamant. În abordarea Baustahlgewebe nu există o astfel de examinare. Curtea nu evaluează cereri detaliate de despăgubire atunci când un reclamant invocă o întârziere nejustificată în contextul unui recurs împotriva unei hotărâri a Tribunalului care confirmă o decizie a Comisiei de sancționare a unei încălcări a normelor de concurență. Curtea evaluează în mod global ce procent de reducere a amenzii inițiale ar fi adecvat. Prin definiție, abordarea Der Grüne Punkt este totuși mai complicată din punct de vedere procedural, întrucât necesită introducerea unei acțiuni în despăgubire separate. Mai mult, acțiunea în despăgubire trebuie să fie introdusă la Tribunal, deși tocmai modul în care acesta a tratat acțiunea cu privire la fond reprezintă temeiul cererii de despăgubire. Ar fi compatibilă o astfel de acțiune cu cerințele articolului 6 alineatul (1) din CEDO?

118. Se pare că nu există nicio soluție comună în Uniunea Europeană pentru cazurile de nepronunțare într-un termen rezonabil în cauzele de concurență. Unele state membre dispun reducerea amenzii aplicate sau plata în condiții mai favorabile în cazul unei întârzieri excesive⁷⁴. Altele acordă numai o compensație financiară, fără o reducere a amenzii⁷⁵. Unele state membre au adoptat dispoziții specifice privind despăgubirea pentru o încălcare a dreptului la un proces echitabil într-un termen rezonabil⁷⁶. Altele consideră că o hotărâre judecătorească prin care se constată că într-adevăr a existat o nepronunțare într-un termen rezonabil reprezintă o reparație suficientă și echitabilă⁷⁷. În cel puțin un alt stat membru⁷⁸, există norme specifice care reglementează procentajul de reducere a amenzii care trebuie să fie aplicat pentru nepronunțarea într-un termen rezonabil în cauzele privind concurența.

70 — Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Kudła împotriva Poloniei [GC] din 26 octombrie 2000, punctul 156, cererea nr. 30210/96, *Recueil des arrêts et décisions*, 2000-XI.

71 — Hotărârea Kudła împotriva Poloniei, citată la nota de subsol 70, punctual 157.

72 — Reclamantele în cauzele Gascogne Sack Deutschland și Kendrion au adoptat o atitudine similară.

73 — A se vedea punctele 130 și 131 de mai jos.

74 — Austria, Belgia, Germania, Finlanda, Țările de Jos, Spania și Regatul Unit.

75 — Franța, Italia, Polonia și România.

76 — Germania, Finlanda, Italia și Polonia.

77 — Germania și Grecia.

78 — Regulile care urmează au fost dezvoltate în jurisprudența instanțelor din Țările de Jos privind cauzele de concurență. Durata procedurii este considerată nerezonabilă dacă durata combinată a fazei administrative și a fazei judiciare este mai mare de 5 ani și 6 luni. Dacă perioada care depășește această durată este mai mică de șase luni, amenda poate fi redusă cu până la 5 %. Reducerea poate atinge 10 % (dar este plafonată la 10 000 de euro) dacă perioada care depășește 5 ani și 6 luni este cuprinsă între 6 și 12 luni. Dincolo de 12 luni, instanța are competența discreționară de a determina importanța reducerii amenzii.

119. Curtea a invitat cele 27 de state membre, Parlamentul European și Consiliul să își exprime în scris opiniile cu privire la abordările din cauzele Baustahlgewebe și, respectiv, Der Grüne Punkt. Șapte state membre și-au indicat preferința pentru prima dintre abordări, trei au înclinat în favoarea celei de a doua, iar șase state membre nu și-au exprimat nicio preferință. Consiliul a susținut abordarea Baustahlgewebe, deși a recunoscut că cele două soluții coexistă și că niciuna nu este perfectă. Parlamentul European a considerat că abordarea Der Grüne Punkt este mai bună.

120. Curtea de la Strasbourg a declarat că, dacă este cazul, o hotărâre poate constitui o reparație adecvată atunci când a fost constatată o neregularitate de procedură⁷⁹. Articolul 41 din CEDO prevede în plus că, dacă este cazul, Curtea poate acorda o reparație echitabilă. Totuși, nu există o prevedere echivalentă în dreptul UE care să confere în mod expres Curții o competență echivalentă de a acorda o „reparație echitabilă”.

121. Din jurisprudența Curții, din CEDO, astfel cum a fost interpretată de Curtea de la Strasbourg, și din tradițiile juridice ale statelor membre deducem câteva principii. În primul rând, nu există o abordare uniformă. În al doilea rând, orice abordare este susceptibilă să fie imperfectă, în sensul că va avea atât avantaje, cât și dezavantaje. În al treilea rând, orice soluție trebuie să fie efectivă pentru a fi compatibilă cu articolul 13 din CEDO și, astfel, cu articolul 47 din Cartă.

122. Să ne oprim puțin asupra principiilor de bază.

123. O întreprindere introduce la Tribunal o acțiune în anularea unei decizii în domeniul concurenței. Părțile depun memoriile obișnuite și procedura scrisă este apoi închisă. Inițial, reprezentanții întreprinderii nu sunt preocupați de trecerea timpului: nu există nicio îndoială că Tribunalul lucrează la dosar. După un timp, aceștia se interesează la grefa Tribunalului despre evoluția cauzei. În lipsa unui semn că activitatea cu privire la cauză se desfășoară în mod activ, reprezentanții vor trimite poate Tribunalului o scrisoare oficială politicoasă, în care își exprimă îngrijorarea cu privire la timpul care s-a scurs deja, identifică posibile cauze ale prejudiciilor (costuri suplimentare neprevăzute ale garanției bancare, incertitudinea care afectează prețul acțiunilor și face dificilă planificarea și așa mai departe) și își rezervă dreptul clientului de a invoca existența unei întârzieri nerezonabile în soluționarea cauzei și de a solicita fie o reducere a amenzii aplicate inițial, fie despăgubiri. Dacă Tribunalul reacționează prin accelerarea procedurii, foarte bine: problema este rezolvată „din fașă” și nu este necesară nicio altă măsură corectivă. Presupunând că acest lucru nu se întâmplă totuși, argumentul privind întârzierea nerezonabilă poate fi invocat din nou în ședința în fața Tribunalului.

124. Cum va soluționa Tribunalul o astfel de obiecție? Dorim să stabilim aici o distincție clară între cazurile în care reclamantul este încă în măsură își exercite pe deplin dreptul la apărare și acele cazuri, rare, sperăm, în care însăși trecerea timpului face imposibil ca reclamantul să beneficieze de dreptul la un proces echitabil⁸⁰. În aceste împrejurări, singurul remediu eficient pentru încălcarea dreptului la un proces echitabil într-un termen rezonabil este într-adevăr anularea deciziei. Dar nu există nicio sugestie în cele trei recursuri că Groupe Gascogne, GSD sau Kendrion au fost împiedicate să își susțină în mod efectiv cauza.

125. Amenda care este atacată la Tribunal a fost aplicată pentru o încălcare specifică a normelor de concurență. Presupunând că niciunul dintre motivele de recurs referitoare la fond nu este admis, care este logica reducerii amenzii? Nu vedem niciuna. În măsura în care întreprinderile pot indica motive specifice privind prejudiciile, și anume un prejudiciu pe care l-au suferit din cauza acelei părți din timpul total care a fost dedicat soluționării acțiunii lor care poate fi considerat „nerezonabil” sau „excesiv”, acestea pot introduce o acțiune în despăgubire în temeiul articolului 340 TFUE. Dar întârzierea acumulată la Tribunal este, la nivel conceptual, diferită de comportamentul

79 — Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Hauschildt împotriva Danemarcei din 24 mai 1989, punctul 58, seria A, nr. 154.

80 — O astfel de situație este mai probabil să fie întâlnită în cazul unui particular decât în cazul unei întreprinderi, dar nu putem exclude posibilitatea ca un martor-cheie pentru întreprindere să moară sau să dispară în cursul unei proceduri excesiv de lungi.

anticoncurențial care a determinat inițial Comisia să aplice amenda. Din acest motiv, obiecția întemeiată pe întârziere invocată în fața Tribunalului poate fi caracterizată în mod corect drept inoperantă. Chiar dacă este întemeiată și susținută de faptele cauzei, nu poate avea niciun efect asupra soluției recursului⁸¹.

126. Dar, dacă o astfel de obiecție este inoperantă în fața Tribunalului, este ea de asemenea inoperantă în fața Curții în recurs?

127. Acesta este motivul pentru care nu suntem de acord cu abordarea Baustahlgewebe. Aplicarea unei amenzi unei întreprinderi pentru încălcarea normelor de concurență nu poate fi asimilată cu condamnarea unei persoane la o pedeapsă privativă de libertate, caz în care o întârziere în desfășurarea procedurii poate fi remediată, într-adevăr, în mod adecvat (dacă persoana este declarată vinovată și pasibilă de o pedeapsă privativă de libertate) printr-o reducere a pedepsei pe care trebuie să o execute. În cazul în care întreprinderea a suferit un prejudiciu din cauza întârzierii, acesta poate fi împărțit în categorii de prejudicii care prezintă o legătură de cauzalitate cu durata excesivă a procedurii. Pot fi administrate probe și, în cazul dovedirii prejudiciului, o măsură de reparație adecvată poate fi acordată. În ordinea juridică a UE, Tribunalul, mai degrabă decât Curtea, este instanța însărcinată cu constatarea detaliată a faptelor și cu aprecierea probelor. În opinia noastră, acesta este un element în plus în favoarea concluziei că o acțiune separată în despăgubire introdusă la Tribunal este preferabilă încercării de a acorda o reparație efectivă prin reducerea amenzilor în recurs.

128. Un Lord Chancellor of England din secolul al XVIII-lea a întrebat retoric odată: „Vă așteptați ca o corporație să aibă conștiință, când nu are suflet care să poată fi damnat și nici trup care să poată fi pedepsit?”⁸² – Ca urmare a lipsei acestor atribute, o întreprindere, spre deosebire de un individ, nu poate invoca în mod plauzibil trauma psihologică cauzată de procesul în care este parte⁸³. Dacă a avut de suferit pe piață din cauza întârzierii excesive, este rezonabil să i se ceară să încerce să cuantifice această pierdere în termeni pecuniari și să furnizeze probe care să susțină cifrele pe care le invocă⁸⁴.

129. Adăugăm că reținerea noastră cu privire la abordarea Baustahlgewebe este amplificată de o ezitare privind temeiul juridic precis pentru reducerea amenzii în astfel de împrejurări. Din nou, se poate dovedi util să ne întoarcem la principiile de bază.

130. Atunci când Comisia aplică o amendă, dispune de o marjă discreționară cu privire la quantumul acesteia. Nu există nicio dispoziție expresă în Regulamentul nr. 1/2003 care să îi confere temei legal pentru reducerea amenzii pe care ar fi aplicat-o pentru motivul că procedura administrativă a durat prea mult. Cu toate acestea, este exact ceea ce Comisia a făcut în cauza cunoscută sub numele „bere olandeză”⁸⁵. Sesizat cu o acțiune împotriva acestei decizii, Tribunalul a acordat o reducere suplimentară a amenzii de 5 %, cu toate că a respins motivele referitoare la fond.

131. Considerăm că este neclar în ce mod articolul 261 TFUE (pe care s-a bazat Tribunalul) oferă un temei satisfăcător pentru reducerea unei amenzi în cazul în care nu există niciun motiv de fond pentru a modifica aprecierea Comisiei privind *amenda care este adecvată în raport cu încălcarea*. Este adevărat, articolul 31 din Regulamentul nr. 1/2003 și articolul 261 TFUE conferă Tribunalului (și

81 — Hotărârea din 21 septembrie 2000, EFMA/Consiliul, C-46/98 P Rec., p. I-7079, punctul 38, și, mai recent, Hotărârea din 29 septembrie 2011, Arkema/Comisia, C-520/09 P, Rep., p. I-8901, punctul 31.

82 — Edward, First Baron Thurlow Lord Chancellor of England 1778-1783 și 1783-1792, citat în John Poynder, *Literary Extracts* (1844), vol. 1, p. 268 [traducere liberă].

83 — Curtea de la Strasbourg a acordat uneori daune interese pentru prejudiciul moral întrucât a considerat că reclamantul suferise disconfort și frustrare din cauza întârzierii cu care se pronunțase instanța: a se vedea de exemplu Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Barry împotriva Irlandei din 15 decembrie 2005, punctul 61 și jurisprudența citată, cererea nr. 18273/04. Curtea de la Strasbourg refuză însă o astfel de reparație în cazul în care nimic nu dovedește că întârzierea a provocat un prejudiciu: a se vedea de exemplu Hotărârea Hauschildt împotriva Danemarcei, citată la nota de subsol 79, punctul 58.

84 — În măsura în care aceasta a putut beneficia de această întârziere, ar trebui să deducă acest beneficiu din cifrele pe care le invocă atunci când cuantifică prejudiciul său global.

85 — Hotărârea Tribunalului din 16 iunie 2011, Bavaria/Comisia, T-235/07, Rep., p. II-3229 (cunoscută sub numele „Berea olandeză”).

Curții, sesizată cu un recurs) „competență de fond”, dar această competență de fond este intrinsec legată de caracterul adecvat (sau nu) al sancțiunii aplicate în raport cu încălcarea săvârșită. O întârziere a procedurii, fie a Comisiei în etapa administrativă, fie a Tribunalului în faza judiciară, nu are nicio legătură cu comportamentul întreprinderii sau cu gravitatea încălcării.

132. Suntem conștienți că rigurozitatea acestei abordări nu coincide cu cea adoptată de Tribunal atunci când examinează obiecții întemeiate pe o întârziere nejustificată⁸⁶ și nici cu abordarea Curții în cauza Baustahlgewebe. Cu toate acestea, considerăm că în prezent Curtea se află într-un moment în care poate și trebuie să decidă care este cea mai bună dintre cele două abordări privind soluțiile disponibile în prezent. Înțelegem că există tentația de a opta pentru „eficiența și economia de procedură” pe care o implică reducerea amenzii (cu un procentaj neprecizat, calculat pe o bază necunoscută)⁸⁷ în contextul unei acțiuni. Apreciem însă ca insuficiente temeiurile intelectuale ale unei astfel de abordări (legătura dintre amendă și comportament, jurisdicție, transparență) și aceasta poate deveni, în cel mai rău caz, aproape în întregime arbitrară (adăugăm că situația ar fi cu totul alta în cazul în care legiuitorul ar decide să introducă reguli specifice, precizând ce se întâmplă cu nivelul amenzilor în cazul unei întârzieri nejustificate în faza administrativă sau judiciară a cauzelor privind concurența, dar până în prezent această cale nu a fost – credem – explorată).

Cuantificarea prejudiciului

133. Groupe Gascogne susține că a suferit un prejudiciu din cauza duratei excesive a procedurii în fața Tribunalului. Cu toate acestea, nu a cuantificat, într-o cerere de despăgubiri, pierderea pe care o atribuie încălcării dreptului său la un proces echitabil într-un termen rezonabil⁸⁸. Încă o dată, poate fi util să revenim la principiile de bază.

134. Dacă Comisia aplică o amendă pentru încălcarea normelor de concurență și întreprinderea care este destinată deciziei hotărăște să o atace la Tribunal, întreprinderea respectivă poate alege între a plăti amenda și a obține o garanție bancară care acoperă atât amenda, cât și orice datorie provenind din dobânzile exigibile pentru acea sumă⁸⁹. Din cele ce cunoaștem, în practică, întreprinderile aleg, din motive comerciale, a doua opțiune, întrucât consideră în general că este în interesul lor financiar să procedeze astfel. În orice caz, Groupe Gascogne a procedat în acest mod⁹⁰.

135. O acțiune introdusă la Tribunal nu are efect suspensiv. Și nici nu este acordată o măsură asigurătorie pentru a proteja reclamantul de un eventual prejudiciu pur financiar pe care l-ar putea suferi în cursul procedurii⁹¹. Astfel, chiar dacă o întreprindere contestă cu succes o decizie a Comisiei prin care îi este aplicată o amendă și obține o hotărâre fie de anulare, fie cel puțin de reducere a amenzii, întreprinderea tot trebuie să suporte costurile de finanțare a garanției bancare pe care a constituit-o și trebuie de asemenea să plătească atât amenda datorată, cât și dobânzile aferente. Aceste costuri de finanțare sunt nerecuperabile.

86 — A se vedea, pe lângă Hotărârea Berea olandeză (citată la nota de subsol 85), Hotărârea Tribunalului din 30 aprilie 2009, CD-Contact Data/Comisia, T-18/03, Rep., p. II-1021, și Hotărârea Tribunalului din 5 iunie 2012, Imperial Chemical Industries/Comisia, T-214/06.

87 — Suntem la curent cu faptul că, în Concluziile prezentate în cauza Solvay, citată la nota de subsol 36, la punctul 198, avocatul general Kokott a sugerat că ar putea fi adecvată o reducere cu 50 % a amenzii aplicate în această cauză. Dacă nu ne înșelăm, avocatul general Kokott nu a precizat motivele pentru care ar fi adecvat acest procentaj. Este posibil să fi considerat că, „ținând seama de toate circumstanțele cauzei, cifra corectă este X”. Pentru motivele pe care le-am expus, o astfel de abordare nu ni se pare cea mai fericită.

88 — Același lucru este valabil pentru GSD și pentru Kendrion.

89 — A se vedea scrisoarea Comisiei adresată Groupe Gascogne la 13 decembrie 2005 (anexa 3 la cererea de anulare a deciziei depusă de Groupe Gascogne la Tribunal).

90 — La fel ca GSD și ca Kendrion.

91 — A se vedea de exemplu Ordonanța președintelui Tribunalului din 2 martie 2011, I. garantovană/Comisia, T-392/09 R.

136. Dimpotrivă, dacă întreprinderea alege să plătească amenda și apoi obține anularea deciziei prin care aceasta a fost aplicată, acea întreprindere are dreptul atât la restituirea sumelor plătite, cât și a dobânzilor aferente. Dobânda plătită compensează pentru faptul că reclamantul nu a putut folosi acești bani pe toată durata procedurii.

137. Atunci când Tribunalul se pronunță într-un termen rezonabil, se acceptă că o întreprindere care alege să garanteze plata amenzii prin intermediul unei garanții bancare trebuie să își asume costurile financiare care rezultă din decizia sa de a nu plăti imediat amenda. În cazul în care procedura în fața Tribunalului durează nejustificat de mult, această întreprindere trebuie să suporte (i) incertitudinea și (ii) costurile suplimentare, în măsura în care trebuie să finanțeze costul garanției bancare o perioadă mai îndelungată decât era prevăzut. Însă, în ceea ce privește aspectul dacă a suferit o pierdere materială în perioada care depășește ceea ce ar fi reprezentat un „termen rezonabil” în care Tribunalul ar fi trebuit să se pronunțe, acesta rămâne un aspect separat de încălcarea normelor de concurență săvârșită de întreprinderea respectivă și de amenda care i-a fost aplicată cu titlu de sancțiune. După cum vom explica în continuare, nu rezultă în mod necesar că astfel de costuri sunt întotdeauna echivalente cu o pierdere materială, deoarece întreprinderea a ales această metodă particulară de a-și îndeplini obligația de plată a amenzii⁹².

138. Astfel, atunci când Comisia aplică o amendă unei întreprinderi pentru încălcarea normelor de concurență, perioada necesară Tribunalului pentru a se pronunța asupra acțiunii introduse de întreprindere nu are niciun efect asupra amenzii în sine.

139. Înainte de a ne pronunța definitiv în favoarea unei acțiuni în despăgubire separate, trebuie să abordăm două potențiale inconveniente pe care aceasta le prezintă în mod evident. În primul rând, în contextul în care deja s-a pierdut prea mult timp, care este atitudinea față de timpul suplimentar care va fi necesar pentru a finaliza o acțiune în despăgubire separată? În al doilea rând, poate pune probleme faptul că acțiunea în despăgubire trebuie să fie introdusă la aceeași instanță care este acuzată că i-a cauzat un prejudiciu reclamantului prin nesoluționarea într-un termen rezonabil a acțiunii sale pe fond împotriva deciziei Comisiei?

140. În ceea ce privește prima obiecție, se înțelege de la sine că Tribunalul va trebui să asigure soluționarea rapidă a oricărei acțiuni separate în despăgubire. Dacă acționează astfel, considerăm că prima potențială obiecție poate fi înlăturată.

141. Cea de a doua potențială obiecție este mai serioasă. Acțiunile în despăgubire formulate împotriva unei instituții a UE intră în competența exclusivă a Tribunalului. Această instanță va trebui în mod obligatoriu să examineze aspectele de fapt care apar într-o astfel de acțiune în despăgubire, cum ar fi existența unor prejudicii materiale sau morale și dacă un astfel de prejudiciu a fost cauzat de încălcarea articolului 47 din Cartă (în cazul în care Curtea, în recurs, nu a constatat deja că a existat o întârziere nejustificată în fața Tribunalului, unul dintre aspectele de fapt care vor trebui soluționate este acela privind existența într-adevăr a unei întârzieri excesive).

142. Deși hotărârea pronunțată de Tribunal în urma acestei proceduri ar fi, bineînțeles, supusă controlului Curții în recurs, faptul că Tribunalul ar fi atât partea împotriva căreia este invocată încălcarea drepturilor fundamentale, cât și instanța sesizată cu cererea respectivă înseamnă că acesta nu ar putea fi calificat drept o „instanță independentă și imparțială” în sensul articolului 6 alineatul (1) din CEDO?⁹³

92 — A se vedea punctele 134-138.

93 — La momentul cauzei Baustahlgewebe, avocatul general Léger propunea atribuirea competenței pentru astfel de cauze Curții. Cu toate acestea, modificările care au intervenit în normele privind competența Curții ca urmare a Tratatului de la Nisa fac acest lucru imposibil în prezent. A se vedea punctul 321 din Concluziile avocatului general Bot prezentate în cauza Der Grüne Punkt, citată de subsol 36.

143. Curtea de la Strasbourg a hotărât că noțiunile de independență și de imparțialitate sunt strâns legate. Evaluarea independenței este efectuată în lumina următorilor factori: modul de numire a membrilor instanței în cauză, durata mandatului lor, garanțiile de care dispun împotriva presiunilor exterioare și aparența de independență a instanței. În ceea ce privește imparțialitatea, Curtea de la Strasbourg a hotărât, în primul rând, că instanța nu trebuie să fie afectată din punct de vedere subiectiv de prejudecăți personale și de idei preconcepute și, în al doilea rând, că trebuie să fie imparțială din punct de vedere obiectiv, cu alte cuvinte, că trebuie să ofere suficiente garanții care să excludă orice îndoială legitimă în această privință⁹⁴.

144. Din articolul 252 TFUE și din articolele 2 și 3 din Statutul Curții de Justiție rezultă că membrii Tribunalului sunt supuși unor obligații care urmăresc să garanteze independența și imparțialitatea acestora. Mai mult, este evident că independența lor nu poate fi pusă la îndoială în aprecierea acțiunilor în despăgubire, întrucât nu sunt supuși controlului niciunei instituții sau organ care ar putea avea un interes în rezultatul unei astfel de proceduri.

145. Considerăm că veritabila întrebare este aceea dacă Tribunalul ar fi perceput drept imparțial atunci când se pronunță asupra unei acțiuni în despăgubire întemeiate pe susținerea că însuși Tribunalul este responsabil de încălcarea drepturilor fundamentale ale reclamantului.

146. În opinia noastră, există factori de natură să încline balanța în favoarea Tribunalului și să permită să se concluzioneze că acesta poate fi considerat în mod rezonabil ca fiind suficient de imparțial.

147. În primul rând, orice compensație care ar fi plătită nu ar proveni de la Tribunal, ci de la bugetul UE, astfel încât Tribunalul nu ar avea niciun interes direct în consecințele financiare ale procedurii⁹⁵. În al doilea rând, pentru a îndeplini condiția subiectivă care îi impune să nu fie afectat de prejudecăți personale⁹⁶, Tribunalul ar trebui să se asigure că o astfel de acțiune în despăgubire este atribuită unei alte camere decât cea care a judecat litigiul cu privire la fond. În al treilea rând, în măsura în care argumentul întemeiat pe încălcarea articolului 47 din Cartă este susceptibil să fie invocat mai degrabă în cadrul unui recurs decât în fața Tribunalului, Curtea va fi cea care va constata eventuala existență a unei întârzieri excesive. Rolul Tribunalului ar fi limitat la examinarea probelor unui prejudiciu și la evaluarea cuantumului acestuia. În al patrulea rând, deși situația care determină o procedură întemeiată pe încălcarea articolului 47 din Cartă intră în competența Tribunalului, ar fi rolul Comisiei, acționând pentru promovarea interesului general al Uniunii în conformitate cu articolul 17 alineatul (1) TUE, să pledeze cauza în fața Tribunalului⁹⁷. În al cincilea rând, orice decizie a Tribunalului ar face, bineînțeles, obiectul controlului exercitat de Curte privind aspectele de drept.

148. Concluzionăm că, în măsura în care reclamantul consideră că a suferit un prejudiciu ca urmare a nepronunțării Tribunalului asupra cauzei sale într-un termen rezonabil, o acțiune în despăgubire introdusă la Tribunal constituie o soluție mai adecvată și mai eficientă în sensul articolului 47 din Cartă, interpretat în lumina articolului 6 alineatul (1) și a articolului 13 din CEDO, decât o eventuală reducere a cuantumului amenzii⁹⁸. În măsura în care este adecvat să se recunoască în mod expres încălcarea Tribunalului independent de o potențială acțiune în despăgubire, considerăm că o declarație a Curții în acest sens constituie o reparație echitabilă.

94 — Hotărârea Findlay împotriva Regatului Unit, citată la nota de subsol 56, punctul 73.

95 — Amenzile sunt alocate Uniunii Europene cu titlu de resurse proprii.

96 — A se vedea punctele 143 și 144 de mai sus.

97 — A se vedea de asemenea articolul 335 TFUE.

98 — Obiecția pe care Groupe Gascogne o invocă în prezent pentru a obține o reducere a amenzii sale ni se pare a fi întemeiată tocmai pe jurisprudența Baustahlgewebe: nu a fost prezentată ca o cerere separată de despăgubiri pentru prejudicii materiale și/sau morale, iar Curtea nu ar fi competentă de altfel să soluționeze o astfel de cerere.

149. Un ultim punct care trebuie să fie abordat: care ar fi „faptul care a stat la baza” răspunderii extracontractuale a Uniunii în sensul articolului 46 din Statut? În opinia noastră, acest fapt trebuie să fie constatarea de către Curte că a existat o întârziere nejustificată în fața Tribunalului⁹⁹. Prin urmare, termenul de prescripție de cinci ani pentru introducerea unei acțiuni în despăgubire ar începe să curgă de la data hotărârii Curții cu privire la prezentul recurs.

150. În consecință, sugerăm Curții să declare că s-a înregistrat o întârziere excesivă în pronunțarea cu privire la acțiunea introdusă de Groupe Gascogne la Tribunal. Curtea ar trebui să indice clar că Groupe Gascogne poate introduce o acțiune separată în despăgubire dacă dorește acest lucru.

Cu privire la cheltuielile de judecată

151. În cazul în care Curtea este de acord cu analiza noastră, în temeiul dispozițiilor coroborate ale articolelor 137, 138, 140 și 184 din Regulamentul de procedură, Groupe Gascogne, ca parte care a căzut în pretenții cu privire la toate motivele referitoare la fond pe care le-a invocat, trebuie să fie obligată la plata cheltuielilor de judecată.

Concluzie

152. În consecință, propunem Curții:

- respingerea apelului;
- declararea faptului că Tribunalul nu s-a pronunțat într-un termen rezonabil în cauza T-72/06, Groupe Gascogne/Comisia, și
- obligarea Groupe Gascogne la plata cheltuielilor de judecată.

⁹⁹ — A considera că „faptul care a stat la bază” este momentul în care un termen rezonabil în soluționarea cauzei devine o întârziere nejustificată (a) ar determina o mare incertitudine juridică privind punctul de pornire al termenului de 5 ani în care trebuie să fie introdusă o acțiune în despăgubire și (b) orice întârziere cu adevărat nejustificată în fața Tribunalului ar putea avea ca rezultat prescrierea acțiunii înainte ca Tribunalul să se pronunțe. Acest lucru nu ar fi corect.